

Twee talen, één gedachte?

Een kwalitatief onderzoek naar de beoordeling en efficiëntie van de workshop ‘Growing Up Bilingual’ en de samenstelling en beweegredenen van haar deelnemers

Door Lukas Blom

Collegenummer 4189884

Masterscriptie Interculturele Communicatie

Departement Nederlandse Taal en Cultuur

Universiteit Utrecht

Datum: 26 februari 2015

Begeleiders:

dr. J.D. ten Thije

dr. M. Pinto

Samenvatting

In dit onderzoek is de workshop ‘Growing Up Bilingual’ geëvalueerd. Door Manuela Pinto, Sharon Unsworth en Ivana Brasiliero (allen werkzaam aan de Universiteit Utrecht) in het leven geroepen om de afstand tussen wetenschappelijk onderzoek en ouders te overbruggen, poogt de workshop ouders en andere geïnteresseerden te informeren over de huidige stand van zaken in wetenschappelijk onderzoek naar tweetalige opvoeding. Ouders krijgen in deze workshop wetenschappelijke informatie en praktische tips en trucks toegereikt en ze gaan met elkaar en de organisatie in gesprek om de mogelijke problemen van tweetalige opvoeding te bespreken. Na een uitgebreid literatuuronderzoek en een oriënterend vooronderzoek in de vorm van diepte-interviews, is een vragenlijst verstrekt naar deelnemers van de workshop. Hierin werd deelnemers achtergrondinformatie omtrent hun persoon gevraagd, tevens werden er evaluatieve vragen met betrekking tot de workshop gesteld.

Uit de resultaten blijkt dat deelnemers over het algemeen hoogopgeleid zijn, 2 à 3 talen spreken maar zelf overwegend eentalig zijn opgevoed. Ze hebben vrij jonge kinderen, die meestal in twee talen worden opgevoed. Het overgrote deel van de ouders voedt hun kinderen op aan de hand van de opvoedstrategie *one-person-one-language*. Ouders die voor de strategie *one-language-one-location* kiezen, stuiten op meer problemen met het schoolsysteem en krijgen vaker te maken met kinderen die een van de twee talen weigeren te spreken. Belangrijke motivaties voor tweetalig opvoeding zijn het in je eigen taal met je kinderen kunnen praten, het met familie en vrienden uit beide landen kunnen praten, het verkrijgen van kennis van beide landen en culturen en de gepercipieerde voordelen van tweetaligheid op latere leeftijd. Diverse ouders komen verschillende problemen tegen tijdens de tweetalige opvoeding van hun kind, zoals onenigheid vanuit de sociale omgeving, problemen met school, moeilijkheden van het kind met het spreken van beide talen, en een kind dat weigert één van de talen te spreken.

Deelname aan de workshop komt vooral voort uit een behoefte aan tips en tricks en aan wetenschappelijke informatie. De verschillende onderdelen van de workshop worden verdeeld beoordeeld, de algemene presentatie bevat echter het meest. Deelnemers zouden graag meer tips en trucks krijgen en meer tijd hebben voor het stellen van vragen. Op lange termijn helpt de workshop het zelfvertrouwen van deelnemers te verbeteren. Op basis van de resultaten worden zeven aanbevelingen gedaan aan de organisatie, welke bij kunnen dragen aan het

verbeteren van de workshop. Deze kunnen eventueel ook door andere soortgelijke organisaties ter harte kunnen worden genomen, en luiden als volgt (voor de volledige uitleg, zie Hoofdstuk VIII):

- 1) *Geef wetenschappelijke informatie, tips en trucks een centrale rol in de workshop.*
- 2) *Baken de doelgroep goed af.*
- 3) *Schep duidelijkheid in de verwachtingen.*
- 4) *Laat deelnemers achteraf vragen stellen.*
- 5) *Pas de groepsdiscussie aan.*
- 6) *Breng ouders met elkaar in contact.*
- 7) *Licht mensen in over de consequenties van een opvoedstrategie.*

Voorwoord

Al zolang ik het mij kan herinneren, ben ik mij bewust van mijn dubbelleven. Tijdens die lange zomers in mijn vroege jeugd, toen zomers nog eindeloos leken, dompelde ik mij helemaal onder in dat andere land, met die andere familie, en alle andere vriendjes en vriendinnetjes die ik over de jaren had opgedaan. Elk jaar weer voelde ik mij twee maanden lang een echte Kroaat, meer dan mijn hoogblonde zomerharen zouden doen vermoeden. Ik at 's middags warm en speelde Kroatische kaartspelletjes met mijn Kroatische oma. Ik at Kroatische worstjes en keek Kroatische televisie. Dat ik de taal sprak, was voor mij niets minder dan vanzelfsprekend – het was een verlengstuk van wie ik was, het was in Nederland mijn geheimtaal met mijn moeder, het was de stem van mijn gedachten na een paar weken zomer.

Maar terwijl ik langzaam ouder begon te worden, en met mijn hoogblonde zomerharen ook mijn jeugdige naïviteit verloor, begon ik op te merken dat het voor anderen niet net zo vanzelfsprekend was als voor mij. Sterker nog, mensen leken het soms zelfs af te keuren en ik kreeg vaak vragen als: “Maar is je Nederlands dan wel goed genoeg?” Nu ik mezelf jong volwassen mag noemen, pluk ik de vruchten van het dappere besluit van mijn ouders. Ik spreek vijf talen vloeiend en beschouw mezelf als onderdeel van een internationale wereld, met vrienden in heel Europa en een eindeloze interesse in alles wat anders is. Een logisch vervolg hiervan was mijn keuze voor de Master Interculturele Communicatie, waar ik met plezier op hoog niveau mijn kennis over interculturaliteit heb mogen vergroten. Dit onderzoek

zie ik als het kroonstuk van mijn ontwikkeling, een onderzoek waarin ik mij met plezier heb verdiept in de wetenschap en praktijk van tweetalige opvoeding in de context van een workshop.

Graag wil ik Jan ten Thije bedanken voor zijn geduldige en bekwame begeleiding. Gedurende de hele mastercursus wist hij mij altijd in de goede richting te wijzen. Ook Manuela Pinto, Sharon Unsworth en Ivana Brasiliero wil ik bedanken, voor hun warme ontvangst in de workshop en enthousiasme over mijn onderzoek, maar bovenal voor hun tomeloze inzet voor het verbeteren van de informatievoorziening en voorlichting omtrent tweetalige opvoeding. Ook Kirsten Alblas heeft mij ontzettend geholpen, bij de verstrekking van de vragenlijst. Gerda Blees, mijn persoonlijke SPSS-heldin, die mijn resultatensectie keer op keer heeft doorgenomen en van commentaar heeft voorzien, bedankt hiervoor. Ook mijn collegastudenten, Henriëtte van der Meer, Berline van de Ridder en Charlotte Heystek, die altijd wel een goed inzicht over hadden. En tot slot, mijn ouders, omdat ze mij zoveel meer hebben gegeven dan twee talen.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Voorwoord	2
Inhoudsopgave	4
I. Inleiding	6
II. De Workshop.....	8
III. Theoretisch kader.....	10
3.1 Tweetaligheid in individu en maatschappij.....	10
3.2 Dimensies van tweetaligheid	11
3.3 Perspectief en context.....	14
3.4 Effecten van tweetaligheid.....	16
3.5 Opvoedstrategieën.....	20
3.6 Soort gezin.....	21
3.7 Motivatie tweetalig opvoeden	23
3.8 Terugkoppeling onderzoeksvraag	23
IV. Methode.....	24
4.1 Operationalisatie begrippen.....	24
4.2 Onderzoeksmethode.....	26
4.2.1 Vooronderzoek: interviews	27
4.2.2 Interview 1.....	28
4.2.3 Interview 2.....	30
4.2.4 Interview 3.....	31
4.2.5 De interpretatie.....	32
4.3 De vragenlijst.....	32
4.4 Dataverzameling.....	35
4.5 Data-analyse	35
V. Resultaten.....	36
5.1 Demografische gegevens.....	36
5.2 Motivatie tot tweetalige opvoeding.....	38
5.3 Problemen in de opvoeding	39
5.4 Motivatie voor het volgen van de workshop	42
5.5 Evaluatie onderdelen	44
5.6 Evaluatie motivaties	45
5.7 Hand-out en bespreken inhoud	47

5.8	Lange-termijneffecten.....	48
VI.	Conclusie	49
6.1	De ouders	49
6.2	De workshop.....	51
VII.	Discussie	52
VIII.	Aanbevelingen.....	53
	Literatuurlijst	56
	Bijlage I: Opzet interview	
	Bijlage II: Uitgeschreven interviews	
	Bijlage III: De vragenlijst	
	Bijlage IV: Tabellen	
	Bijlage V: Tekst uitnodiging	
	Bijlage VI: Geschreven feedback	

I. Inleiding

Tweetaligheid en tweetalige opvoeding zijn zowel in de wetenschap als in de media een veelbesproken en beladen onderwerp. Waar in westerse landen eentaligheid wordt gezien als de norm, blijkt in werkelijkheid volgens recente schattingen ruim de helft van de wereldbevolking tweetalig te zijn (Baker, 2006: p.10; Grosjean, 2010). Deze discrepantie tussen het heersende paradigma en de feitelijke stand van zaken heeft geleid tot een verhitte discussie over de voor- en nadelen van tweetaligheid en tweetalige opvoeding, waarbij politici, leerkrachten, wetenschappers en opvoeders elkaar soms flink in de weg zitten.

Binnen Europa is sprake van een enorme diversiteit van mensen en talen. Alleen al in Nederland spreekt 91% van de inwoners ten minste één andere taal dan de moedertaal, 75% spreekt twee andere talen en 35% spreekt zelfs drie andere talen (European Commission, 2006). Bovendien is bij dertien procent van de Nederlandse echtparen (bijna een half miljoen echtparen) minstens één van de partners in het buitenland geboren (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2001). Veel van deze gemengde huwelijken kiezen ervoor om hun kinderen in twee of meer talen op te voeden. Aan de andere kant heerst er ook angst en onzekerheid onder de ouders: wat als er iets mis gaat? Is het wel goed voor mijn kind? Voor Manuela Pinto, Sharon Unsworth en Ivana Brasiliero, onderzoekers aan de Universiteit Utrecht, was dit de reden om de workshop Tweetalig Opvoeden ('Growing Up Bilingual', www.growingupbilingual.org) op te zetten, waar zij hun kennis en expertise konden inzetten om ouders, maar ook docenten, politici en andere geïnteresseerden te informeren over tweetaligheid en tweetalige opvoeding. Door wetenschappelijke kennis op een praktische manier te presenteren en feiten te scheiden van mythes, hopen zij ouders de benodigde gereedschappen te kunnen bieden om hun kinderen tweetalig op te voeden en eventuele tegenslagen het hoofd te bieden.

De focus van dit onderzoek zal liggen op de workshop 'Growing Up Bilingual' (voorts: GUB). Aan de hand van een analyse van de deelnemers van de workshop, zal geprobeerd worden een beeld te schetsen van ouders die ervoor kiezen hun kind(eren) tweetalig op te voeden, hun achterliggende motivatie en hun behoeftes en vragen met betrekking tot het opvoeden van een kind in twee talen. Eveneens zal geëvalueerd worden in hoeverre de workshop voldoet aan deze behoeftes en op welke manier de workshop aangepast zou kunnen worden om hier beter in te voldoen. De onderzoeksvraag die hierbij centraal staat luidt als volgt:

Welke behoeftes en vragen leven er bij ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden omtrent dit onderwerp, en in hoeverre slaagt de workshop 'Tweetalig Opvoeden' erin aan deze behoeftes te voldoen en hun vragen te beantwoorden?

Deze onderzoeksvraag is meerledig en zal uit overzichtelijkheidsoverwegingen uiteengezet worden in deelvragen:

- i) Wat voor ouders nemen deel aan de workshop?*
- ii) Wat is hun motivatie tot tweetalige opvoeding en wat voor problemen komen zij hierin tegen?*
- iii) Wat is hun motivatie tot deelname aan de workshop?*
- iv) In hoeverre slaagt de workshop erin aan deze behoeftes te voldoen en hun vragen te beantwoorden?*
- v) Op welke punten zou de workshop verbeterd kunnen worden?*

De resultaten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden om de workshop waar nodig aan te passen en leveren waardevolle inzichten in de waardering van de deelnemers. Deze evaluatieve insteek geeft het onderzoek een redelijk pragmatisch karakter. De vergaarde inzichten kunnen echter ook bijdragen aan de literatuur over uiteenlopende relevante onderwerpen zoals motivatie tot tweetalig opvoeden, motivatie tot het volgen van een workshop, behoeftes en vragen bij workshops over tweetalig opvoeden en veelvoorkomende problemen bij tweetalige opvoeding.

In het volgende hoofdstuk zal eerst ingegaan worden op de samenstelling van de workshop, alsmede een analyse van soortgelijke organisaties in de maatschappij. Vervolgens zullen middels een literatuurstudie in Hoofdstuk III de onderwerpen 'tweetaligheid' en 'tweetalige opvoeding' uiteengezet worden, om een gegronde theoretische basis voor het onderzoek te bewerkstelligen. Vervolgens zal in hoofdstuk IV de gehanteerde methode uiteengezet en verdedigd worden. Aan de hand van interviews met een aantal ouders zal in hoofdstuk IV ook een initiële schets van de relevante behoeftes en vragen naar voren komen, welke in combinatie met de literatuur zal leiden tot het samenstellen van een uitgebreide vragenlijst. Door de resultaten in hoofdstuk V te analyseren zal in hoofdstuk VI gepoogd worden de onderzoeksvraag te beantwoorden. In hoofdstuk VII worden de beperkingen van dit onderzoek besproken, en in hoofdstuk VIII zal een aantal aanbevelingen gedaan worden om de workshop te verbeteren waar mogelijk.

II. De Workshop

Door immigratie en een internationaliserend werkveld krijgt Nederland te maken met steeds meer talen en sprekers. Deze steeds grotere mix van culturen in de bevolkingsgroep leidt natuurlijk tot een stijging in het aantal kinderen dat tweetalig wordt opgevoed, en met deze stijging groeit ook de behoefte naar informatie en begeleiding. Zoals in hoofdstuk III zal blijken, is er inmiddels een grote hoeveelheid wetenschappelijk onderzoek gedaan naar het onderwerp. Maar vooralsnog blijft deze informatie vaak hangen in academische kringen, en is het niet duidelijk welke praktische toepassingen hieruit opgemaakt kunnen worden. Deze notie is opgevangen door een aantal wetenschappers aan de Universiteit Utrecht en heeft geleid tot het totstandbrengen van de workshop ‘Growing Up Bilingual’.

De workshop ‘Growing Up Bilingual’ wordt een paar keer per jaar georganiseerd op de Universiteit Utrecht. Iedereen kan zich aanmelden, maar de inhoud is vooral gericht op ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden of dit van plan zijn. Vanuit de wetenschappelijke expertise van de organisatoren (dr. Manuala Pinto, dr. Ivana Brasiliero en dr. Sharon Unsworth) worden feiten en mythes met betrekking tot tweetaligheid behandeld en worden er tips en trucs gegeven voor de tweetalige opvoeding. De workshop is opgedeeld in drie delen:

- Algemene presentatie. De belangrijkste feiten en wetenschappelijke bevindingen met betrekking tot tweetaligheid worden in dit onderdeel behandeld. Verder worden de grootste mythes ontkracht en worden er tips en trucs gegeven die deelnemers in hun tweetalige opvoeding kunnen toepassen.
- Groepsdiscussie. In groepjes van ongeveer vijf personen gaan de deelnemers met elkaar in gesprek en bespreken ze problemen die zich voordoen tijdens de tweetalige opvoeding. Als hulpmiddel worden hiervoor kaartjes uitgedeeld met een aantal scenario’s die zich kunnen voordoen. Tevens lopen de organisatoren rondjes langs de groepen om waar nodig bij te staan in de discussie.
- Algemene discussie. Naar aanleiding van de groepsdiscussie kunnen ontstane vragen klassikaal worden gesteld, waarna ze meteen worden beantwoord door de organisatoren. Na afloop van de workshop krijgen alle deelnemers een flyer mee naar huis, waar de belangrijkste lessen en leerpunten van de workshop op staan vermeld.

De workshop ‘Growing Up Bilingual’ is niet de enige in haar soort. Over het laatste decennium is een aantal initiatieven opgekomen die zich bezig houden met het voorlichten van ouders die hun kinderen tweetalig (willen) opvoeden. Een voorbeeld is de community ‘Bilingualism Matters’ van Professor Antonella Sorace (<http://www.bilingualism-matters.ppls.ed.ac.uk/>, geraadpleegd op 26 januari 2015), waar mensen vragen kunnen stellen omtrent de tweetalige opvoeding van hun kind. Ook organiseren zij presentaties en informatiesessies en gaan ze in gesprek met beleidsmakers om tweetaligheid en meertaligheid in een positief daglicht te stellen (What We Do, z.d.). De activiteiten van Bilingualism Matters centrereren zich echter rond Edinburgh in Schotland, alhoewel de laatste tijd diverse Europese branches zijn geopend waaronder een in Amsterdam in september 2014. Daarnaast is Sorace betrokken bij het project ‘AThEME’, waarin onderzoekers uit verschillende landen proberen te achterhalen hoe meertaligheid zich ontwikkelt in Europa (http://cordis.europa.eu/project/rcn/111514_en.html, geraadpleegd op 12 februari 2015).

Een andere, meer lokale partij is de Taalstudio (www.taalstudio.nl), welke ook diverse activiteiten en evenementen organiseert. Zo organiseert ze het DRONGO festival; biedt ze informatie, tips en columns aan op www.meertalig.nl; heeft ze een helpdesk Meertaligheid en ontwikkelt ze programma’s voor meertalige opvoeding (De Taalstudio, z.d.). De Taalstudio is, overigens net als de Universiteit Utrecht, ook aangesloten bij het project ‘AThEME’.

De in de inleiding besproken wereldwijde internationalisering en de vermenging van talen en culturen die hieruit voortkomt, heeft dus gezorgd voor een groeiende behoefte aan informatie en voorlichting met betrekking tot tweetaligheid en tweetalige opvoeding. Wereldwijd is er steeds meer aandacht voor de positieve kant van interculturaliteit en meertaligheid. De hierboven behandelde organisaties en bijeenkomsten zijn slechts een greep in het groeiende aanbod wetenschappelijk verantwoorde informatie- en voorlichtingsdiensten. De beschikbare diensten komen allen voort uit dezelfde filosofie: meertaligheid is een positief fenomeen en kan grote voordelen hebben voor het hele gezin. De workshop ‘Growing Up Bilingual’ sluit zich aan bij deze beweging en vormt als zodanig een waardevolle aanvulling als informatiebron en bijeenkomst.

Gezien de specifieke opdracht waaruit dit onderzoek is voortgekomen, namelijk een analyse en evaluatie van de workshop ‘Growing Up Bilingual’ en haar deelnemers, zal verder in dit onderzoek niet ingegaan worden op andere aanbieders. Het is echter wel relevant om stil te

staan bij de groeiende aandacht voor tweetaligheid en meertaligheid in de opvoeding en de poging van deze initiatieven om het gat tussen wetenschap en ouders te overbruggen.

III. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal de relevante literatuur met betrekking tot tweetaligheid en tweetalige opvoeding behandeld worden. Eerst zal de terminologie en definitie van de belangrijkste concepten besproken worden. Vervolgens zullen de belangrijkste gevonden onderwerpen de revue passeren. Hierbij wordt gewerkt volgens een trechtermodel, waarbij van algemene onderwerpen steeds meer wordt toegewerkt naar specifieke theorie die voor dit onderzoek van toepassing is.

3.1 Tweetaligheid in individu en maatschappij

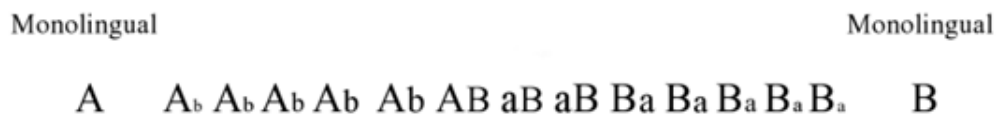
Een belangrijk eerste onderscheid is dat tussen tweetaligheid op individueel en maatschappelijk niveau. Hamers & Blanc (1989) noemt deze twee verschijnselen *bilinguality* (individuele tweetaligheid) en *bilingualism* (maatschappelijke tweetaligheid).

Maatschappelijke tweetaligheid refereert dan naar een ‘taalkundige gemeenschap waarin twee talen in contact staan, met het resultaat dat beide codes gebruikt kunnen worden in dezelfde interactie en dat er een aantal individuen tweetalig zijn’ (Hamers & Blanc, 1989: p. 6). Baker (2006) maakt hetzelfde onderscheid, maar gebruikt de termen *individual bilingualism* en *societal bilingualism*.

Maar wat is tweetaligheid op individueel niveau dan precies? Wanneer kan iemand als tweetalig beschouwd worden? Deze definiëring heeft belangrijke consequenties voor de operationalisatie. Van Dale definieert tweetalig als ‘met twee (officiële) talen, in twee talen; geregeld twee talen gebruikend’ (Van Dale, 2009), terwijl de Webster Dictionary (1961, in: Hamers & Blanc, 1989, p: 6) tweetalig definieert als ‘having two languages especially as spoken with the fluency characteristics of a native speaker; a person using two languages especially habitually and with control like that of a native speaker’. Deze definities veronderstellen dat de spreker beide talen op hoog niveau spreekt. Hier tegenover staat een definitie als die van MacNamara (1967, in: Hamers & Blanc, 1989, p. 6), die een tweetalige ziet als ‘anyone who possesses a minimal competence in one of the four language skills [...] in a language other than his mother tongue’ (de vier taalcompetenties zijn luisteren, lezen,

spreken en schrijven). Dit is een veel bredere definitie, waar veel meer mensen in geplaatst zouden kunnen worden.

In de literatuur is geen sprake van een duidelijke overeenstemming met betrekking tot de definitie van tweetaligheid. Definities lopen uiteen op een schaal tussen de twee hierboven genoemde extremen. Dit staat bekend als het continuüm van Valdés (Baker, 2006). Aan beide kanten is een taal vertegenwoordigd. Een definitie van tweetaligheid die veronderstelt dat een spreker beide talen op hoog niveau beheerst, bevindt zich in het midden van het continuüm. Een dergelijke spreker met ‘native-like fluency in both languages’ noemt Baker (2006) een *balanced bilingual* (gebalanceerde tweetalige). In het continuüm van Valdés zijn dus alle stadia van competentie in beide talen vertegenwoordigd als lijn. Wie er als tweetalig wordt gecategoriseerd is afhankelijk van het doel van de categorisatie.

Figuur 1: het Valdés-continuüm

Aangezien in dit onderzoek de focus ligt op ouders die van plan zijn om hun kinderen tweetalig op te voeden, of hier al mee bezig zijn, is een brede categorisatie van tweetaligheid gewenst. Daarom wordt de definitie van MacNamara gehanteerd: ‘iedereen die minimale competentie bezit in minimaal een van de vier taalcompetenties (luisteren, lezen, spreken en schrijven) in een andere taal dan zijn moedertaal’.

3.2 Dimensies van tweetaligheid

Een tweede belangrijk onderscheid is dat tussen *degree* and *function* (Baker, 2006). Dit omvat enerzijds het *kunnen spreken van een taal* en anderzijds het *gebruiken van een taal*. Iemand kan bijvoorbeeld in staat zijn Engels te spreken, maar het in het dagelijks leven vrijwel nooit gebruiken. Baker (2006) ziet gebruik van een taal dan ook als belangrijke dimensie van tweetaligheid¹. Afhankelijk van het kader waarin je als onderzoeker werkt, heeft dit

¹ Hamers & Blanc (1989) zien gebruik eerder als uiting van de onderliggende dimensies. Omdat gebruik een cruciaal aspect is van taal, en er in dit onderzoek gebruik gemaakt wordt van een typering van tweetaligheid aan de hand van gebruik van taal, wordt het perspectief van Baker (2006) gehanteerd waarin gebruik als dimensie van tweetaligheid wordt gezien.

implicaties op de typering van tweetaligen. Aangezien in dit onderzoek de nadruk ligt op praktische aspecten van tweetalige opvoeding (de workshop is namelijk een interactieve bijeenkomst waarbij wetenschappelijke informatie wordt verbonden aan praktische voorbeelden en oplossingen), zal de nadruk ook liggen op het gebruik van een taal.

Er worden door Hamers en Blanc (1989) en Baker (2006) nog een aantal andere dimensies van tweetaligheid genoemd²:

- **Competentie:** dit is de mate waarin iemand competent is in beide talen. Iemand kan een hoge of lage mate van competentie hebben in beide talen. Het continuüm van Valdés is een goed voorbeeld van deze dimensie.
- **Cognitieve organisatie:** in dit geval gaat het om de manier waarop een tweetalige zijn of haar twee talen mentaal structureert. Een woord wordt als taalkundig concept door een tweetalige op twee mogelijke manieren opgeslagen. Van *compound bilinguality* (gemengde tweetaligheid) spreekt men als twee taalkundige concepten dezelfde betekenis krijgen toegekend, bijvoorbeeld familie/family. In het geval van *coordinate bilinguality* (geschakelde tweetaligheid) vertalen de twee concepten zich naar afzonderlijke representaties: familie en family. Dit is sterk verbonden aan andere dimensies, zoals de leeftijd van taalverwerving, maar een kind dat de tweede taal vanaf geboorte heeft geleerd kan alsnog geneigd zijn bepaalde concepten als *compound* toe te kennen en andere concepten als *coordinate*.
- **Leeftijd van taalverwerving.** De leeftijd waarop je een taal leert heeft een grote invloed op de ontwikkeling. Deze dimensie staat sterk verbonden aan de context waarin je een taal leert, maar hierin bevinden zich ook verschillen – op heel jonge leeftijd leren kinderen een taal vaak binnen de familiecontext, maar op latere leeftijd vertonen zich verschillen als het kind bijvoorbeeld naar school gaat en zich een nieuwe context voordoet. Deze dimensie maakt onderscheid tussen 3 vormen, welke uit de ontwikkelingsstadia van een kind afkomstig zijn:
 - *vroege tweetaligheid* (L₂ vergaard vóór het kind elf jaar oud is)
 - *adolescente tweetaligheid* (L₂ vergaard tussen elf en zeventien jaar)
 - *volwassen tweetaligheid* (L₂ vergaard na zeventien jaar)
- **Endo/exogeniteit**

² De Engelse termen voor de verschillende dimensies zijn naar het Nederlands vertaald. Hiervoor is waar mogelijk gebruik gemaakt van Ronde (2004), ontbrekende termen zijn naar eigen inzicht vertaald en vervolgens gecontroleerd door Manuela Pinto.

- *Endogene taal*: een taal die als moedertaal in de community wordt gebruikt en wel of niet in de institutionele omgeving gebruikt kan worden.
- *Exogene taal*: een taal die als officiële, geïnstitutionaliseerde taal gebruikt wordt maar geen taalgemeenschap vormt in de gebruiksomgeving. Frans is in West-Afrika bijvoorbeeld een exogene taal: een kind ontwikkelt daar exogene tweetaligheid in Fon en Frans, omdat het onderwijs in het Frans plaatsvindt terwijl thuis Fon wordt gesproken.
- **Sociaal-culturele status**:
 - *Additieve tweetaligheid*. De sociaal-culturele status van beide talen is in het land van verblijf dermate hoog, dat de cognitieve ontwikkeling van het kind maximaal kan profiteren van de tweetaligheid.
 - *Subtractieve tweetaligheid*. De moedertaal van het kind wordt gedevalueerd in de omgeving, waardoor de cognitieve ontwikkeling wordt vertraagd (Hamers & Blanc, 1989: p.11).
- **Culturele identiteit**:
 - *Biculturele tweetaligheid*. Een tweetalige identificeert zich op positieve wijze met de beide culturele groepen die zijn talen spreken en wordt door beide groepen als lid herkend.
 - *L₁-monoculturele tweetaligheid*. De tweetalige identificeert zich vooral met de moedertaalcultuur.
 - *L₂-geaccultureerde tweetaligheid*. De tweetalige identificeert zich vooral met de cultuur van de tweede taal.
 - *Gedecultureerde tweetaligheid*. De tweetalige stoot beide culturen af, hierdoor is het niet duidelijk tot welke cultuur hij of zij zich verbonden voelt.
- **Gekozen en situationele bilingualism**. In het eerste geval kiest de persoon er zelf voor om een tweede taal te leren (bijvoorbeeld een keuzevak op school), in het tweede geval volgt het uit noodzaak om effectief te kunnen functioneren in de samenleving, zoals vaak bij migrantenfamilies het geval is.
- **Ontwikkeling**: hiermee omschrijft Baker (2006) in welk stadium van het leren van een taal iemand zich bevindt. Hierbij onderscheidt hij:
 - *Beginnende tweetalige* – L₂ in beginstadium ontwikkeling.
 - *Stijgende tweetalige* – L₂ in ontwikkeling.
 - *Verminderende tweetalige* – L₂ in regressie.

3.3 Perspectief en context

Tweetaligheid is dus een ontzettend complex begrip, bestaande uit een grote hoeveelheid dimensies die elkaar in meer- of mindere mate overlappen. Een puur taalkundige benadering van twee taalcompetenties is dan ook niet genoeg. Zoals Laswell in zijn beroemde artikel *Communication in Society* (1948) reeds voorstelde, gaat het bij communicatie om ‘Who says What in Which Channel to Whom with What Effect’. Taal wordt gebruikt met verschillende gesprekspartners, zoals familie, werk, burens en vrienden, en in verschillende domeinen, zoals media, werk, hobby’s, uitgaan en sporten. Ook hebben tweetaligen de keus om een taal te spreken. Op basis van je gesprekspartner of de context bepaal je als tweetalige in welke taal je uit. Ook je identiteit kan hier invloed op hebben, of de sociaal-culturele status van de taal, volgens de hierboven beschreven dimensies. Ook het wisselen tussen talen (zie paragraaf 3.4) kan een strategie zijn waar tweetaligen uniek in zijn. Het volstaat dus niet om tweetaligheid puur vanuit taalkundig perspectief te benaderen.

Een belangrijke vraag die Baker (2006, p: 9) poneert is: bestaat de gebalanceerde tweetalige wel? Zijn er tweetaligen die over dezelfde competenties beschikken in elk aspect van beide talen? Wanneer ben je competent en wie bepaalt dat? Er zijn twee perspectieven op tweetaligen:

- *Fractioneel*. Je ziet een tweetalige als twee eentaligen.
- *Holistisch*. Een tweetalige is niet de som van twee eentalig, maar heeft een uniek talig profiel.

Het fractionele perspectief is volgens Baker (2006) het dominante paradigma in de westerse wereld. Eentalig zijn wordt over het algemeen gezien als de norm. Meer dan de helft van de wereld is echter naar schatting tweetalig (Baker, 2006: p. 11). Tweetaligen worden in de praktijk vergeleken met eentaligen door hun scores op taaltoetsen met elkaar te vergelijken. Dit is volgens Baker (2006) oneerlijk omdat tweetaligen taal anders gebruiken, in verschillende contexten, met verschillende gesprekspartners. Grosjean (1985, in: Baker, 2006, p.12) gebruikt met het oog op dit probleem een analogie van atleten: je zou een sprinter of hoogspringer ook niet vergelijken met een hordenrenner. De hordenrenner probeert zo snel mogelijk te rennen maar tegelijkertijd ook hoog te springen, maar behaalt in beide onderdelen niet het niveau van de andere twee. Dit maakt de hordenrenner niet een slechtere atleet dan de andere twee.

Deze oneerlijke vergelijking van één- en tweetaligen heeft bijvoorbeeld geleid tot het ontwikkelen van de term ‘semilingualism’ (Baker, 2006: p. 10/11). Semilingualism is een verzamelterm voor ‘deficiencies’ (problemen/achterstanden) die zich voordoen bij tweetaligen in vergelijking met eentaligen, bijvoorbeeld in vocabulaire, grammatica, taalproductie, creativiteit en het vermogen zich te kunnen uitdrukken. Deze term wordt door politici gebruikt om pro-eentalig beleid te onderbouwen en heeft vanuit de wetenschap veel kritiek gekregen. Het geeft namelijk tweetaligheid de schuld van alle problemen, zonder in ogenschouw te nemen dat andere factoren een rol zouden kunnen spelen, zoals de manier van toetsen. Baker (2006) geeft hier een mooi voorbeeld van:

‘Rather than highlight the apparent ‘deficit’ in language development, the more equitable and positive approach is to emphasize that, when suitable conditions are provided, competence in language is capable of development to high levels. When a ‘language deficit’ is perceived, a more proper approach is to locate the causes in, for example, the type of tests used, material deprivation, in the quality of treatment in schooling and not in language itself.’
Baker, 2006: p.12

Een opmerkelijke bevinding is het verschil tussen Hamers & Blanc (1989) en Baker (2006) met betrekking tot het perspectief op tweetaligen. Hamers & Blanc noemen het holistische perspectief wel, maar voegen hier meteen aan toe dat er op het moment van schrijven (1989) nog niet genoeg aandacht naar uitgaat. Tegen de tijd van Baker (2006) is dit al flink veranderd en wordt het holistische perspectief al gezien als een academische beweging. In de tussenliggende jaren is er dus duidelijk een kleine shift in paradigma tot stand gekomen.

Maar zou je tweetaligen dan alleen met andere tweetaligen moeten vergelijken? Dit kan volgens Baker (2006, p. 12) ook problemen veroorzaken. Daarom is het misschien beter om af te stappen van traditionele taaltoetsen en over te gaan op een evaluatie van de algemene communicatieve competentie van kinderen. Het is namelijk van groot belang de context van taalgebruik in rekening te nemen. Als een tweetalige van de ene naar de andere situatie gaat, kan dit verschillen in type (bijvoorbeeld Nederlands of Engels), content (vocabulaire) en stijl met zich meebrengen.

De complexiteit van tweetaligheid is hierboven duidelijk naar voren gekomen. De talloze dimensies, contexten en manieren waarop taal door tweetaligen gebruikt wordt maken duidelijk dat taalcompetentie niet alleen uit competentie op taalkundig gebied bestaat, maar ook in sociale en culturele situaties. De twee talen van een individu zijn nooit een vast

gegeven maar zijn constant in beweging. Tweetaligheid is dus een multidisciplinair en multidimensionaal onderwerp, en dient te worden benaderd als ‘complex fenomeen dat tegelijkertijd een staat van tweetaligheid in individuen als een staat van talen in contact op collectief niveau impliceert’ (Hamers & Blanc, 1989: p. 13/14).

In dit onderzoek zal dan ook zorgvuldig en onbevooroordeeld worden omgegaan met tweetaligheid, met respect voor haar veelzijdige karakter. De nadruk ligt in dit onderzoek echter op de communicatieve kant van tweetaligheid, met een focus op tweetalige opvoeding en de rol van ouders en kinderen hierin. Uiteindelijk is dat waar de workshop GUB voor in het leven is geroepen. Maar om dit onderzoek verder vorm te geven, is het belangrijk na te gaan welke effecten van het opgroeien met twee talen tot dusver in de literatuur naar voren zijn gekomen. Welke voor- en nadelen van tweetaligheid zijn er te onderscheiden?

3.4 Effecten van tweetaligheid

De maatschappelijke discussie die gevoerd wordt over tweetaligheid gaat met name over de invloed van tweetaligheid op bijvoorbeeld cognitie, taalontwikkeling en integratie. Dit heeft geleid tot uitvoerige wetenschappelijke aandacht voor de effecten van tweetaligheid. Een eenduidig antwoord op de vraag of tweetaligheid nu positieve of negatieve effecten heeft ontbreekt echter. In de literatuur is sprake van zowel positieve als negatieve consequenties van tweetaligheid op uiteenlopende cognitieve en taalkundige eigenschappen, welke hieronder uiteengezet zullen worden.

De tweeledigheid in onderzoeksresultaten wordt onder andere genoemd door Hamers & Blanc (1989). Veelgenoemde negatieve effecten van tweetaligheid zijn volgens hen code-mixing, code-switching en leenwoorden. Code-mixing is het gebruik van twee of meer talen binnen een enkele discoursunit, zoals een woord, een zin of een gesprek. Code-switching is het afwisselen van twee of meer talen binnen de context van één gesprek. Leenwoorden zijn woorden die uit de ene taal in de andere taal worden geïncorporeerd zonder vertaling, zoals in het Nederlands ‘printen’, ‘mailen’ of ‘laptop’. Code-mixing en code-switching lijken veel op elkaar en worden in de wetenschap ook veel door elkaar gehaald (Hamers & Blanc, 1989: p. 35, Baker, 2006: p. 7).

Deze drie taalfenomenen komen bij tweetaligen naar verhouding vaker voor en worden vaak gezien als vorm van interferentie. Interferentie is het ongepaste of verkeerde gebruik van elementen of regels van een taal tijdens het gebruik van een andere taal (Hamers & Blanc, 1989, p: 35). De negatieve connotatie die taalkundige fenomenen zoals code-switching en -

mixing in de wetenschap wordt toegekend, is dat tweetaligen door regels of woorden uit een andere taal te gebruiken een achterstand in taalkennis vertonen. Hamers & Blanc (1989, p: 35-36) en Baker (2006, p: 7) poneren echter dat code-switching, code-mixing en leenwoorden juist onderdeel zijn van een communicatiestrategie die tweetaligen toepassen om een boodschap efficiënt over te brengen. Eentaligen zijn hier niet toe in staat omdat ze beperkt zijn tot hun kennis van één taal.

Binnen een eentalig normenstelsel lijken deze taalkundige fenomenen dus inderdaad op afwijkend gedrag. Maar tweetaligen zijn dermate uniek in hun taalgebruik, dat een dergelijk eentalig paradigma volgens Hamers & Blanc (1989, p: 36) niet volstaat om de door hen toegepaste communicatiestrategieën volledig te omvatten. Volgens hen zijn code-switching, code-mixing en leenwoorden dus niet eenvoudig af te zetten als negatieve effecten van tweetaligheid: het zijn juist potentieel sterke communicatieve strategieën die door tweetaligen bewust worden ingezet als hulpmiddel om een boodschap over te brengen.

Baker (2006) sluit zich hier bij aan en toont zelfs aan dat deze strategieën vaker voorkomen bij mensen met hogere mate van algemene taalbeheersing. Dit duidt op een positief effect van tweetaligheid op taalbeheersing. Tweetaligen gebruiken bovengenoemde strategieën bewust en behendig, vaak in gesprek met andere tweetaligen, met verschillende motivaties. Zo gebruiken ze het om bijvoorbeeld de nadruk te leggen op een bepaald gedeelte van de boodschap of om een cultuurspecifiek woord te vervangen of uit te leggen. Ouders die de workshop bijwonen, hebben echter mogelijk dit besef nog niet en worden door de sociale omgeving of door de school van hun kinderen gewezen op bovenstaande 'problemen'. In dit onderzoek zal dan ook geprobeerd worden te achterhalen in hoeverre ouders met deze problemen in aanraking gekomen zijn. Opvallend is dat andere mogelijke problemen, zoals problemen met school of onenigheid vanuit de sociale omgeving van de ouders, weinig aandacht krijgen in de literatuur. Gezien de maatschappelijke discussie omtrent tweetalige opvoeding kan het interessant zijn om in kaart te brengen in hoeverre ouders hiermee te maken krijgen.

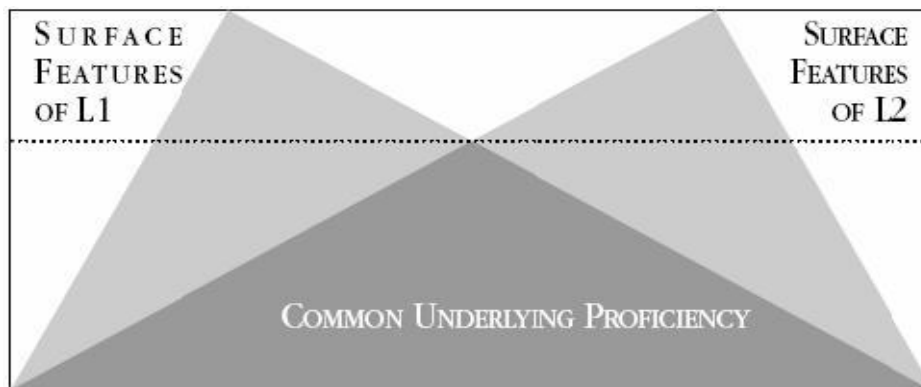
Ook op andere gebieden is er onderzoek gedaan naar effecten van tweetaligheid. Zo blijkt tweetaligheid te correleren met affectie: de houding en mening van een spreker over de taal en haar sprekers wordt beïnvloed door de mate van competentie in de bewuste taal (Hamers & Blanc, 1989, p: 49-50). Ook is gebleken dat tweetaligen die op jonge leeftijd hun tweede taal leren, op latere leeftijd beter in staat zijn nog een of meerdere talen te leren (Baker, 2006, p:

164). Peal & Lambert (1962, in: Baker, 2006, pp. 148-149) toonden aan dat tweetaligen hoger scoren op mentale flexibiliteit, beter in staat zijn tot abstract denken en dat een tweetalige en bi-culturele omgeving goed is voor de ontwikkeling van het IQ. Baker (2006, p: 156) stelt verder dat gebalanceerde tweetaligen veel hoger scoren op divergent denken en daardoor creatiever, fantasierijker, elastischer, meer open-ended en meer vrijdenkend zijn. Dit is volgens Baker (2006) toe te schrijven aan het verhoogde metalinguïstisch bewustzijn van tweetaligen: ze zijn beter in staat taal te beschouwen als gedachtegoed, op de structurele eigenschappen van taal te reflecteren en deze te manipuleren. Hierdoor hebben ze een voordeel bij taalkundige cognitieve processen. Voorwaarde om van deze voordelen te profiteren is wel dat een bepaald niveau in een taal wordt bereikt: dit staat bekend als de *thresholdtheorie* (Baker, 2006: p. 172).

Beide extremen zijn dus niet hard te maken. Tweetaligheid heeft niet automatische cognitieve voordelen, tevens zijn er studies waaruit blijkt dat tweetaligen nadeel hebben ten opzichte van eentaligen. Over het algemeen vindt de meerderheid van onderzoekers dat er veel positieve verbanden zijn tussen tweetaligheid en cognitief functioneren, waarbij tweetaligen specifieke positieve voordelen hebben ten opzichte van eentaligen. Gebalanceerde tweetaligen profiteren het meeste van de potentiële voordelen. Bovendien stellen Hamers & Blanc (1989) dat beide talen positief gewaardeerd moeten worden in de directe omgeving, opdat de tweetaligheid additief wordt en niet subtractief. In de workshop wordt dan ook geprobeerd zo objectief mogelijk informatie te geven over de mogelijke voor- en nadelen van tweetaligheid, en onder welke voorwaarden en omstandigheden deze zich voor kunnen doen.

Cummins (in Baker, 2006: p. 167) stelt dat het negatieve beeld dat mensen vaak hebben van tweetaligheid te verklaren is door de *theory of balance*: dit is een intuïtieve gedachtegang waarin verondersteld wordt dat het beter worden in de ene taal achteruitgang in de andere taal tot gevolg heeft. Een mens heeft volgens deze theorie slechts beperkte ruimte voor talen, wanneer er dan een nieuwe taal geleerd wordt ontnemt dit voor een gedeelte de competentie in de andere taal. Cummins noemt dit idee van tweetaligheid het *Seperate Underlying Proficiency-model* (Baker, 2006: p. 168): in dit model werken twee talen afzonderlijk van elkaar, zonder overdracht en met een beperkte hoeveelheid 'talenruimte'. Aan de hand van tegenstrijdige wetenschappelijke resultaten stelt hij dat dit beeld verkeerd is en dat tweetaligheid eerder functioneert volgens het *Common Underlying Proficiency Model of*

Bilingualism: hierin lijken twee talen op het oppervlak verschillend, maar functioneren zij onder het oppervlak volgens hetzelfde centrale besturingssysteem (zie figuur 2).

Figuur 2: het Common Underlying Proficiency-model van Cummins (in Baker, 2006: p. 167)

Een ander vooraanstaand wetenschapper op het gebied van tweetaligheid is Antonella Sorace (2011) (de oprichtster van *Bilingualism Matters*, zie hoofdstuk II). Door middel van literatuuronderzoek probeerde zij de ‘tweetalige paradox’ te verklaren. Deze houdt in dat men enerzijds inziet dat kinderen met groot gemak meer dan een taal kunnen leren, maar anderzijds bang zijn dat zij hierdoor ook verwarring en achterstand ten opzichte van andere kinderen zullen ervaren. Volgens Sorace (2011) wijst de literatuur uit dat opgroeien met twee talen vooral positieve effecten heeft op algemene cognitie, maar overwegend negatieve effecten op taalcompetentie. Kinderen die meer dan één taal spreken zijn beter in staat nieuwe talen te leren door een verhoogd begrip van taalstructuur (dit valt ook onder metalinguïstisch bewustzijn). Ook beschikken ze over een verhoogde cognitieve flexibiliteit en een betere controle van aandacht: ze zijn selectiever in het schenken van aandacht, laten irrelevante informatie eerder weg en wisselen sneller tussen alternatieve oplossingen voor een probleem.

Dit komt volgens Sorace (2011) door een sterk ontwikkeld scheidingsmechanisme van de twee talen, om indringing van de ene taal in de andere te voorkomen. De cognitieve voordelen kunnen op latere leeftijd aanblijven - tweetaligheid kan zelfs een ‘cognitieve reserve’ vormen dat de achteruitgang van cognitieve processen tijdens het ouder worden tegenwerkt. Als nadeel van tweetaligheid noemt Sorace bijvoorbeeld een kleiner vocabulaire. Dit heeft volgens haar echter geen invloed op academisch succes. Ook is *lexical selection* (woordkeuze) voor tweetaligen lastiger. Dit is te verklaren doordat de *lexicon* (woordenschat)

van beide talen ten alle tijde geactiveerd is bij tweetaligen, ook al spreekt men op dat moment één van de twee talen. Hierdoor gaat het achterhalen van woorden langzamer bij tweetaligen.

De conclusie van Sorace (2011) is dat de impact van tweetaligheid op taalkundige en cognitieve vaardigheden zich vertaalt naar voor- of nadelen, afhankelijk van de context. De druk van het constant controleren van twee talen kan een verklaring zijn voor problemen die tweetaligen ondervinden, terwijl dit voorheen vaak simpelweg aan taalkundige oorzaken zoals een achterstand werd verweten.

3.5 Opvoedstrategieën

In dit laatste onderdeel zal specifiek worden gekeken naar tweetalige opvoeding. Wat voor gezinnen kiezen voor een tweetalige opvoeding? Wat is hun motivatie hiertoe? En welke strategieën bestaan er voor tweetalige opvoeding? De belangrijkste bevindingen zullen hieronder besproken worden.

De meeste literatuur is er te vinden over opvoedstrategieën. Dit zijn categorische manieren om tweetalige opvoeding uit te voeren, gebaseerd op de talen die de ouders en de gemeenschap in toegewezen situaties spreken (Baker, 2006: p. 102; Cunningham-Andersson & Andersson, 2004). Baker stelt dat er veel variatie tussen en binnen deze categorieën bestaat, maar onderscheidt de volgende vier hoofdcategorieën:

- **Een persoon – een taal.** Beide ouders spreken hun eigen taal tegen het kind, maar spreken meestal één taal met elkaar. Vaak is een van de talen de dominante taal in de sociale omgeving. Deze strategie wordt vaak aangeduid met de afkorting *one person one language*: OPOL. Dit staat bekend als de meest gebruikte strategie en komt vooral voor in gezinnen waarbij de ouders een verschillende moedertaal hebben.
- **Andere taal thuis dan buitenshuis.** Het kind leert een taal thuis, en de andere taal buitenshuis. Beide ouders gebruiken dezelfde taal thuis (vaak is dit voor een van de twee de tweede taal). Deze strategie wordt vaak aangeduid met de afkorting *one language one location*: OLOL. Een veelvoorkomend voorbeeld van deze strategie is de situatie waarin ouders bang zijn dat hun kind niet voldoende in contact zal komen met de minderheidstaal als deze slechts door één ouder met ze wordt gesproken: ze kiezen er dan voor om thuis alleen in de minderheidstaal te spreken. De motivatie hiervoor kan zijn dat de ouder die de minderheidstaal spreekt, minder contact met de kinderen heeft dan de andere ouder, of dat de minderheidstaal weinig wordt gesproken

in de directe omgeving van het gezin (het gezin maakt geen deel uit van een minderheidscommunity).

- **Gemixte talen.** Beide ouders gebruiken beide talen tegen het kind. Code-switching en code-mixing is acceptabel.
- **Uitgestelde introductie tot de tweede taal.** Een kind wordt pas later blootgesteld aan de tweede taal, om een stevige basis in de eerste taal te verzekeren. Hier wordt vaak voor gekozen als de dominante taal in de omgeving een hogere status heeft, zoals bij migrantenfamilies vaak het geval is.

De eerste twee worden veelal gezien als succesvolle strategieën, terwijl de laatste twee negatiever worden geëvalueerd. Volgens Piller (2001, in: Baker, 2006: p. 103) komt dit echter doordat de eerste twee worden geassocieerd met de ‘elite’ en middenklasse. De laatste twee opvoedstrategieën komen relatief vaak voor bij mensen van lagere sociaal-culturele status, bijvoorbeeld onder migranten en de arbeidsklasse. Aangezien de laatste twee strategieën weinig voorkomen, zullen deze in dit onderzoek geen centrale rol krijgen. De focus zal liggen op OPOL en OLOL, echter is het wel noodzakelijk om alle opties open te houden zodat elke strategie vertegenwoordigd wordt in het onderzoek (zie hoofdstuk IV voor de operationalisatie).

Een ander communicatiestrategie die vaak voorkomt in meertalige gezinnen, staat bekend als *receptieve meertaligheid (lingua receptiva, ook wel luistertaal)*. Dit is ‘een vorm van communicatie waarin personen met een verschillende talige en culturele achtergrond elk hun eigen taal blijven spreken, maar voldoende receptieve vaardigheid in de taal van de ander hebben om deze in zijn of haar eigen taal te kunnen verstaan’ (Ten Thije, 2010). Receptieve meertaligheid blijkt in meertalige gezinnen een succesvolle strategie te zijn, bijvoorbeeld aan de eettafel (Korevaar, 2009). Wanneer receptieve meertaligheid wordt toegepast als communicatiestrategie, berust de communicatie tussen gezinsleden voornamelijk op code-switching tussen de gesprekspartners. Luistertaal vormt dus een onderdeel van de gekozen opvoedstrategie. Onderzoek naar luistertaal staat echter nog in haar kinderschoenen, daarom zal het in dit onderzoek verder niet gebruikt worden.

3.6 Soort gezin

Una Cunningham-Andersson en Staffan Andersson beschrijven in hun boek ‘Growing Up with Two Languages’ (Cunningham-Andersson & Andersson, 2004) hun ervaringen met het tweetalig opvoeden van hun kinderen. Verzamelde literatuur, hun eigen ervaringen en

toegestuurde ervaringen van ouders die hun kinderen eveneens meertalig opvoeden worden uiteengezet en geven een evenwichtig beeld van de diverse elementen waar ouders mee te maken kunnen krijgen tijdens de tweetalige opvoeding van hun kind.

De auteurs geven in dit boek een interessante indeling in de verschillende soort achtergronden die tot een tweetalige opvoeding kunnen leiden. Zo onderscheiden zij gezinnen waarin één ouder een andere taal spreekt dan de ander, terwijl ze wonen in een van beide landen. In dit geval spreekt een ouder de native taal van het land, terwijl de ander die niet spreekt. Vaak kan een vakantie of een studie in het buitenland leiden tot dit soort koppels. Een van de twee ouders moet zich dan aanpassen aan een nieuwe cultuur en omgeving waarin de kinderen zullen worden opgevoed.

Ook is het mogelijk dat beide ouders uit een ander land komen en dus non-native zijn. Dit noemen Cunningham-Anderson en Andersson 'minority language families'. Dit onderscheid is belangrijk omdat de verschillende achtergronden belangrijke implicaties hebben voor de leefsituatie: koppels waarin de ene ouder in een land leeft waar zijn of haar moedertaal de meerderheidstaal is en de andere ouder een omgeving kent waarin zijn of haar moedertaal niet de norm is, zullen met andere ervaringen te maken hebben dan ouders die allebei in een andere cultuur dan hun eigen wonen en dus allebei anderstaligen zijn. Voorbeelden van dit soort koppels zijn expats, immigranten en vluchtelingen. Beide ouders zullen zich moeten aanpassen aan de nieuwe cultuur en omgeving waarin hun kinderen worden opgevoed.

Alhoewel deze distinctie tussen twee makkelijk vast te stellen situaties van belang is voor het begrip van de opvoedsituatie, stellen de auteurs dat er alsnog veel verschillen zijn tussen koppels binnen deze onderscheiding. Een vluchtelingengezin kent natuurlijk een totaal andere situatie dan een gezin dat door de werkgever voor een bepaalde tijd naar een land wordt gestuurd. Voor de tweetalige opvoeding is het echter een cruciaal verschil, omdat het van bepalend belang is voor de keuze voor een opvoedstrategie. Daarnaast heeft het ook invloed op bepaalde taalkundige voorvallen die kunnen ontstaan, zoals code-mixing en code-switching. Als er thuis geregeld meer dan een taal gesproken wordt, zal code-mixing en code-switching vaker voorkomen dan wanneer slechts een taal gesproken wordt. Voor dit onderzoek is het dus zeker van belang om in kaart te brengen wat de achtergrond is van de ouders die deelnemen aan de workshop (deelvraag i). Verder is dit een aanwijzing dat er een verband is tussen opvoedstrategie en problemen in de tweetalige opvoeding (deelvraag ii).

3.7 Motivatie tweetalig opvoeden

Cunningham-Andersson & Andersson (2004) stellen hierbij als belangrijkste vraag centraal: wat wil je voor je kind? Zo kan het voor een immigrant die met een *local* is getrouwd, belangrijk zijn dat hun kind ook de andere taal leert. Voor ouders die naar een ander land zijn verhuisd waar ook een andere taal wordt gesproken, kan het spreken van de eigen taal met iemand grote waarde hebben. Het spreken van de eigen taal met je kind kan daarnaast een speciale band tot stand brengen tussen ouder en kind. Daarbij zal de ouder zich meer op zijn gemak voelen bij het uitdrukken van gevoelens en betekenis in de eigen taal.

Vaak vormen minderheden in een land samen een sociale gemeenschap, waarin migranten uit een bepaald land of een bepaalde cultuur samenkomen. Dit is bijvoorbeeld van groot belang gebleken voor het geluk van expats (Taleb, 2011). Cunningham-Andersson & Andersson (2004) stellen dan ook dat het voor ouders die tot dit soort gemeenschappen behoren, motiverend kan zijn om hun kind in de minderheidstaal op te voeden zodat het ook onderdeel kan worden van de gemeenschap. Andere motivaties zijn volgens de auteurs het zich thuis kunnen voelen in beide landen, het kunnen communiceren met familie, en gepercipieerde voordelen als het kind volwassen is. Deze motivaties spelen dus een centrale rol in de tweetalige opvoeding en in dit onderzoek zal gepoogd worden deze in beeld te brengen. Enerzijds zal gekeken worden in hoeverre de verschillende motivaties daadwerkelijk bepalend zijn voor het wel of niet tweetalig opvoeden. Anderzijds zal gekeken worden of er verschil zit tussen deze motivaties, oftewel of de ene motivatie belangrijker is dan de andere.

3.8 Terugkoppeling onderzoeksvraag

In wetenschap van deze theorie kan nu nogmaals gekeken worden naar de onderzoeksvraag, om een eerste stap te zetten naar de praktische invulling van dit onderzoek. Gebleken is dat de onderliggende opdracht in feite tweeledig is: enerzijds is het een evaluatie van de workshop, anderzijds is het een indexering van de samenstelling en beweegredenen van haar deelnemers. Om de eerste deelvraag te beantwoorden, zullen demografische gegevens van de deelnemers verzameld moeten worden. De tweede deelvraag richt zich op de motivatie voor tweetalige opvoeding en de problemen die tijdens deze opvoeding zijn tegengekomen. Motivaties voor tweetalige opvoeding zijn in de vorige paragraaf gevonden en kunnen als basis dienen voor de invulling. In de theorie zijn ook een aantal problemen gevonden die men tegen kan komen in de tweetalige opvoeding. Over motivatie tot deelname aan een workshop is geen literatuur gevonden. Om dit te onderzoeken zal op een andere manier invulling gegeven moeten worden aan de informatievergaring. Ook voor de evaluatie van de workshop en de zoektocht naar

eventuele verbeterpunten is er sprake van een vrije invulling bij gebrek aan wetenschappelijke literatuur. In het volgende hoofdstuk zal verantwoord worden op welke manier dit onderzoek de onderzoeksvraag in de praktijk gebracht heeft, en welke exacte stappen hiertoe genomen zijn.

IV. Methode

In dit hoofdstuk zal de gehanteerde methode uiteengezet en verantwoord worden. Aan de hand van het theoretisch kader zullen de relevante begrippen geoperationaliseerd worden. Vervolgens zullen schematisch de genomen stappen besproken worden.

4.1 Operationalisatie begrippen

Allereerst is het noodzakelijk om de relevante begrippen duidelijk af te bakenen. Hiervoor worden de gevonden definities in het licht van het perspectief van dit onderzoek praktisch gemaakt. Zoals gezegd gaat het in dit onderzoek om een evaluatie van de workshop ‘Growing Up Bilingual’. Tijdens deze workshop krijgen deelnemers informatie met betrekking tot de onderwerpen tweetaligheid en tweetalige opvoeding. Eveneens is er ruimte voor het stellen van vragen, opdat deelnemers in interactie met de organisatie hulp krijgen bij problemen en vragen die zich voor kunnen doen tijdens de opvoeding of bij de afweging tot het wel of niet tweetalig opvoeden van een kind.

Het doel van dit onderzoek is het evalueren van deze workshop. Eveneens zal worden geprobeerd in kaart te brengen wat voor vragen en behoeftes er leven onder mensen die hun kind(eren) tweetalig opvoeden of dit mogelijk van plan zijn. Voordat tot evaluatie wordt overgegaan, zullen de belangrijkste begrippen een operationele definitie en een uitgeschreven operationalisatie krijgen, opdat voor de lezer duidelijk wat met deze begrippen bedoeld wordt en welk perspectief in dit onderzoek gehanteerd wordt op deze begrippen.

Individuele tweetaligheid

Definitie: Iedereen die minimale competentie bezit in minimaal een van de vier taalcompetenties (luisteren, lezen, spreken en schrijven) in een andere taal dan zijn moedertaal (MacNamara, 1967, in: Hamers & Blanc, 1989, p. 6).

Operationalisatie: De definitie van een tweetalige is met opzet ruim genomen, om de categorisatie zo breed mogelijk te houden. Iedereen met een minimale competentie in een andere taal dan zijn moedertaal wordt gezien als tweetalig. Gezien de praktische insteek van dit onderzoek zal de nadruk liggen op het *gebruik* van taal. Tweetalige opvoeding berust namelijk op het actief gebruiken en toepassen van een taal, met als doel het kind competentie in beide talen bij te brengen. In dit onderzoek is een tweetalige dus iemand die regelmatig meer dan een taal gebruikt.

Maatschappelijke tweetaligheid

Definitie: Een taalgemeenschap waarin twee talen in contact staan, met het resultaat dat beide codes gebruikt kunnen worden in dezelfde interactie en dat er een aantal individuen tweetalig zijn (Hamers & Blanc, 1989: p. 6).

Operationalisatie: Dezelfde brede categorisatie is hier van toepassing: iedere gemeenschap (een sociale groep, een topografisch gebied, een regio, etc.) waarin meer dan een taal gesproken wordt, valt onder de noemer maatschappelijk tweetalig.

Tweetalige opvoeding

Definitie: Het opvoeden van een kind in twee talen.

Operationalisatie: In dit onderzoek wordt geen minimum gesteld aan de mate van competentie die nodig is om als tweetalig bestempeld te worden. Ook in het geval van opvoeding wordt dit niet gedaan. Omdat het onderzoek berust op zelfrapportage, volgt de categorisatie uit de respondenten zelf. Aan ouders wordt de vraag gesteld: wat is/zijn je moedertalen? Als dit er twee zijn, is deze persoon tweetalig opgevoed. Wat betreft de kinderen luidt de vraag aan de ouders: in welke talen voedt jij jouw kinderen op? Als dit er twee zijn, worden de kinderen tweetalig opgevoed.

Gebalanceerde tweetalige

Definitie: Iemand die beide talen vloeiend spreekt, op of nabij het niveau van een moedertaalspreker (Baker, 2006, p: 9).

Operationalisatie: Gebalanceerd betekent in feite dat beide talen op hetzelfde niveau zijn. Zoals Baker (2006) al aangeeft, heeft de term een connotatie gekregen met een hoge mate van competentie in beide talen. Dit heeft er toe geleid dat de term een ideaalbeeld van een

succesvolle tweetalige opvoeding is geworden. Gezien de kritiek op de term (zie Hoofdstuk III), zal deze verder in dit onderzoek zoveel mogelijk vermeden worden.

Code-switching/mixing en leenwoorden

Definitie: Het gebruik van twee of meer talen binnen een woord, zin, of gesprek.

Operationalisatie: Zoals in Hoofdstuk III is gebleken, worden code-switching en code-mixing veel door elkaar gehaald. Waar switching het afwisselen van talen omvat binnen een gesprek, bijvoorbeeld door de verschillende gesprekspartners zoals het geval is bij luistertaal, behelst mixing het geheel aan combinatie van talen binnen een discoursunit, zoals een woord of een zin. In dit onderzoek zullen de drie termen worden samengevoegd en behandeld als zijnde een communicatiestrategie die door tweetaligen wordt toegepast. Omdat het echter door ouders ervaren kan worden als probleem, is het noodzakelijk om dit ook als zodanig in de vragenlijst te vertegenwoordigen.

Opvoedstrategie

Definitie: Categorische manieren om tweetalige opvoeding uit te voeren, gebaseerd op de talen die de ouders en de gemeenschap in toegewezen situaties spreken (Baker, 2006: p. 102)

Operationalisatie: Zoals in hoofdstuk III werd besproken, worden er in de literatuur vier verschillende opvoedstrategieën onderscheiden. Aangezien in dit onderzoek een pragmatische houding wordt aangenomen, is de keuze gemaakt om de nadruk te leggen op de twee meest voorkomende opvoedstrategieën: one-person-one-language (OPOL) en one-language-one-location (OLOL). Om te voorkomen dat er ouders buiten de categorisatie vallen, worden er twee opties toegevoegd: het ontbreken van een strategie en een open veld waar ouders een aangepaste strategie kunnen toevoegen. Op die manier zijn alle mogelijke strategieën vertegenwoordigd.

4.2 Onderzoeksmethode

In dit onderzoek is een vragenlijst gebruikt om de evaluatie van deelnemers van de workshop te achterhalen. Vragenlijsten zijn een veelgebruikte en bewezen effectieve methode om meningen van respondenten te verzamelen (van den Bergh, z.d.). Bovendien zijn zelfevaluaties betrouwbare voorspellers gebleken in wetenschappelijk onderzoek naar tweetaligheid (Baker, 2006, p. 27; Hamers & Blanc, 1989, pp. 27-28).

Om deze vragenlijst te formuleren, is het nodig een beeld te krijgen van welke vragen en behoeftes er precies leven bij ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden. In hoofdstuk III is al een overzicht gegeven van de relevante literatuur, deze is echter niet toereikend om een duidelijk beeld te schetsen op voorhand. Bronnen die wel ingaan op deze onderwerpen, berusten soms op persoonlijke ervaring en ervaringen van andere ouders, zoals het boek van Cunningham-Andersson & Andersson (2004). Daarom is ervoor gekozen om een aanvullend vooronderzoek te houden, in de vorm van interviews met een aantal deelnemers die reeds een workshop hebben bijgewoond. Aan de hand van deze interviews kan vervolgens verdere invulling gegeven worden aan de motivatie van ouders om hun kinderen tweetalig op te voeden, de problemen die zij tegenkomen, hun motivatie om mee te doen aan de workshop, en de manier waarop zij de workshop evalueren. Gezien de internationale samenstelling van de deelnemers aan de workshop, zijn de gesprekken in het Nederlands of Engels gevoerd.

4.2.1 Vooronderzoek: interviews

In het theoretisch kader zijn verschillende onderwerpen behandeld vanuit het perspectief van de onderzoeksvraag. Herhaaldelijk is echter gebleken dat wetenschappelijk onderzoek naar een van de onderwerpen ontbreekt of ontoereikend is als solide hulpmiddel bij het totstandbrengen van de vragenlijst. Om het praktische gedeelte van dit onderzoek, zijnde de vragenlijst, op een verantwoorde manier in te vullen zonder al te veel te berusten op giswerk, zijn er dus een drietal interviews afgenomen met deelnemers van eerdere workshops. Deze interviews zijn een aanvullende oriëntatie op de problematiek en dienen als schakel tussen de besproken theorie en de vragenlijst.

Voor de interviews is gekozen voor een halfgestructureerde opzet (Baarde, van der Hulst & de Goede, 2012). Hierbij wordt een checklist met onderwerpen voorbereid, maar is de volgorde vrij. Op die manier is er ruimte om in te gaan op interessante uitspraken van de respondent, maar komen alle relevante onderwerpen wel ter sprake. Dit komt overeen met het oriënterende karakter van de interviews.

Aan de hand van het theoretisch kader is een lijst met onderwerpen geformuleerd. Allereerst is een inleiding uitgeschreven, zodat de opzet en het doel van het interview voor de respondenten duidelijk werd. Vervolgens is aan de hand van een aantal hoofdonderwerpen een reeks beginvragen geformuleerd. Tijdens de interviews is er vrij omgegaan met de volgorde van de vragen: wanneer een respondent op een ander onderwerp inging, werd hierin meegegaan zodat er zoveel mogelijk relevante informatie vergaard werd. De opzet van het

interview is te vinden in Bijlage I. De focus in de interviews lag op de onderwerpen die in de theorie nog onderbelicht bleken: problemen in de opvoeding, de motivatie voor de tweetalige opvoeding en de motivatie tot deelname aan de workshop. Ook werd de deelnemers gevraagd de workshop te evalueren, om een eerste beeld te krijgen van interessante topics om in het evaluatieve gedeelte aan te dragen.

In overleg met Manuela Pinto is een drietal deelnemers benaderd voor het interview. Alledrie de deelnemers waren bereid mee te werken. Waar mogelijk zijn hun partners ook uitgenodigd om deel te nemen aan het gesprek. De interviews zijn afgelegd in de periode februari - maart 2014, bij de respondenten thuis of op het werk. De interviews zijn opgenomen en naderhand volledig uitgetypt en verwerkt. Uit privacyoverwegingen zijn de interviews geanonimiseerd. De volledig uitgetypte interviews zijn terug te vinden in Bijlage II.

4.2.2 Interview 1

Het eerste koppel bestaat uit een 31-jarige vrouw uit China en een 32-jarige man uit Vlaams België. De vrouw spreekt Mandarijn alsmede een regionaal dialect uit haar geboorteplaats en de man spreekt Vlaams en Frans. Met elkaar spreken ze Engels. Ze hebben een zoontje van 3 maanden oud. Beiden zijn aanwezig bij het interview, maar de moeder is voornamelijk bezig met het verzorgen van hun zoontje. De vader heeft de workshop gevolgd, een week voordat het interview plaatsvond. Ze hebben als opvoedstrategie gekozen voor OPOL.

Allereerst is het stel gevraagd waarom ze ervoor hebben gekozen hun kind tweetalig op te voeden. Ze leggen uit dat de zus van de man verbaasd was dat ze hiervoor gekozen hebben. Ze vinden het fijn dat hun kind allebei hun talen zal kunnen spreken. Verder vinden ze het handig dat het kind met beide culturen bekend raakt en kan communiceren met beide families, ook al is dit niet helemaal het geval aangezien zijn grootouders in China alleen het dialect spreken. Bovendien is het een voordeel om meerdere talen te spreken, waarom zou je niet profiteren van de mogelijkheid? Dit komt overeen met de literatuur omtrent motivaties voor tweetalige opvoeding (Cunningham-Andersson & Andersson, 2004). Het zich thuis kunnen voelen in beide landen, het kunnen communiceren met familieleden, gepercipieerde voordelen van tweetaligheid en het kunnen communiceren met je kind in je eigen taal komen duidelijk naar voren.

Vervolgens begaf het gesprek zich richting mogelijke problemen die tweetalige opvoeding met zich meebrengt. Hun zoontje is pas drie maanden oud, dus veel feedback is er nog niet. Wel hebben ze verhalen gehoord van andere ouders over kinderen van Chinese afkomst die

gepest worden op school, maar dat heeft volgens hen eerder met uiterlijke kenmerken te maken en niet zozeer het feit dat ze een andere taal spreken. Bovendien kan je het kind in contact brengen met andere (deels) Chinese families om te laten zien dat er veel andere kinderen zoals hij zijn. Uiteindelijk gaat het ook om hoe sterk het kind zelf is. Een ander mogelijk probleem kan zijn dat hun zoontje Vlaams Nederlands zal leren van zijn vader. Maar tegen de tijd dat hij naar de basisschool zal gaan, zal dit zichzelf volgens het koppel oplossen.

Over de motivatie tot deelname aan de workshop noemt de vader dat ze vooral zeker wilden weten dat ze geen overduidelijke fouten aan het maken waren in de opvoeding. Zijn verwachtingen op voorhand van de workshop waren wetenschappelijk verantwoord advies en *do's & don'ts*. Deze verwachtingen zijn over het algemeen wel uitgekomen. Alleen bij de groepsdiscussie aan het einde van de workshop had hij het gevoel dat sommige vragen niet helemaal correct geïnterpreteerd werden, of niet echt beantwoord werden. Dit kan van groot belang zijn voor de persoon die het vraagt, vooral als deze zich onzeker voelt over een aspect van de opvoeding. Dat was het enige aspect van de workshop dat hem nog niet helemaal optimaal leek.

Om dit op te lossen zou de persoon die de vragen beantwoordt volgens hem eigenlijk een idee moeten hebben van de persoonlijke achtergrond van iedere deelnemers, maar dat is misschien te veel gevraagd. In de discussie in groepjes is er in dit geval geen van de begeleiders langsgekomen, waardoor ze ook niet in staat waren vragen te stellen. Ook is er in de algemene discussie niet teruggekomen op de voorbeeldvragen uit de groepsdiscussie, wat jammer was. Een laatste gemis was informatie over opvoeding in meer dan twee talen, waar meer ouders behoefte aan hadden – hoe voed je je kinderen op in meer dan twee talen?

Verder geeft de vader aan veel geleerd te hebben van de workshop. Het was bijvoorbeeld goed om te horen dat leerkrachten en andere professionals soms niet bekend zijn met de karakteristieken van tweetaligen en ten onrechte iets als probleem kunnen aanwijzen, daardoor zijn ze nu voorbereid om hier met argumenten tegen in te gaan. Deze en andere praktische tips waren heel handig om te horen en een mooie onverwachte aanvulling op de wetenschappelijke basis. Ook hielp de hand-out die na afloop werd meegegeven bij het bespreken van de workshop met zijn vrouw.

4.2.3 Interview 2

Het tweede interview was met een vrouw van Italiaanse afkomst. Haar man is Nederlands en ze spreken beiden hun eigen taal tegen hun kinderen (OPOL). Ze hebben twee dochters van 5 en 7 jaar oud.

Voor dit koppel was het vanzelfsprekend om in hun eigen taal tegen hun kinderen te spreken. Pas op latere leeftijd kregen ze het besef dat het ook nadelen met zich mee kan brengen. Vooral bij evaluaties op school bleken hun kinderen moeite te hebben met zaken als taalvaardigheid en vocabulaire, aspecten die voor haar niet per se essentieel zijn bij de beoordeling. Dit komt overeen met de opmerkingen van Baker (2006) over ‘problemen’ die zich voordoen bij tweetalige opvoeding. Zo kennen haar kinderen meer woorden voor fruit dan eentalige Nederlandse kinderen, maar hier worden ze niet op getest – alleen op hun kennis van appel en peer. De tests zijn dus niet toereikend om dit onderscheid aan te tonen. Dit was voor haar dan ook de reden om wetenschappelijke informatie en rectificatie te zoeken door middel van deelname aan de workshop.

Verder komt het wel eens voor dat een van haar dochters moeite heeft om Italiaans te spreken, vooral op een dag waarop ze veel Nederlands hebben gesproken. Dit hangt ook af van het karakter van het kind, ze ziet dan ook veel verschillen tussen haar dochters. Daarom vond ze het interessant om een wetenschappelijke invalshoek te hebben, om te weten welke trucjes je kan gebruiken om kinderen te stimuleren en om te helpen bij problemen. Zij had zelf namelijk al het idee dat tweetaligheid juist een voordeel is, maar was op zoek naar goede argumenten om in gesprekken met leerkrachten te noemen.

De workshop zat in haar ogen goed in elkaar en bood veel goede informatie. Ze had echter wel gehoopt op iets meer informatie in de context van school en leerkrachten, de workshop was meer toegespitst op de thuiscontext. De indeling, de informatie die werd gegeven en het aantal deelnemers beoordeelt ze als goed. Ook de notie dat iedereen zijn eigen evenwicht moet vinden, dat er geen vaste regels zijn en je kind vooral niet moet laten denken dat een andere taal leren slecht is, viel in goede aard.

Over de workshop zelf heeft ze verder geen opmerkingen. Wel geeft ze aan dat het leuk zou zijn om vanuit de workshop een digitaal forum aan te bieden, waar mensen vragen kunnen stellen en ervaringen uitwisselen. Het zou fijn zijn om in contact te kunnen blijven met deelnemers en onderzoekers. Eventueel zou dit ook in contact met andere landen kunnen, en met journalisten en leerkrachten. Er bestaat op Facebook een pagina geleid door Emmanuele

le Pichon (eveneens werkzaam aan de Universiteit Utrecht), maar een forum zou misschien beter werken voor dit doel.

Al met al vond ze de workshop een fijne ervaring. Vooral concepten als *metalinguistic awareness* waren erg leerzaam en behulpzaam in haar begrip van tweetaligheid. Ook de voorbeelden die werden gegeven van situaties werkten goed om een begrip in de juiste context te plaatsen. Op de vraag of de workshop haar geholpen heeft in discussies met leerkrachten, geeft ze aan dat dit helaas niet het geval is. De leerkrachten zijn erg stug in hun opvattingen en zijn niet bereid om te leren over tweetaligheid. Sommige scholen zijn hier beter in andere, dit ligt nou eenmaal buiten de macht van de workshop.

4.2.4 Interview 3

Het derde en laatste interview vond plaats met een Kroatische dame. Haar man is eveneens Kroatisch en zij spreken thuis Kroatisch. Op school en buitenshuis kwamen de kinderen in contact met Nederlands, de gekozen opvoedstrategie is dus OLOL. Ze hebben een zoon van 6 en een dochter van 9.

Haar dochter kreeg altijd te horen dat ze het goed deed op school, maar op de Citotoets scoorde ze onvoldoende voor taal. Dit was nogal een schok voor zowel moeder als dochter en bezorgde veel stress. De dochter werd hierdoor ook erg zelfbewust en verlegen. Haar zoon was meer in contact geweest met Nederlands en leerde ook veel van zijn zusje, daardoor had hij minder problemen. Maar over het algemeen volstaat de manier van testen van taalvaardigheid niet voor tweetalige kinderen, hier moet je nou eenmaal mee leven. Omdat haar zoon meer in contact is geweest met Nederlands, heeft hij meer moeite met Kroatisch. Haar dochter switcht met gemak tussen beide talen en spreekt ze met hetzelfde gemak. Ook krijgen ze wel eens opmerkingen van andere kinderen met een negatieve ondertoon, over de taal die ze spreken, maar daar trekken ze zich niets van aan. Thuis wordt hier ook geen aandacht aan besteed.

Ze geeft aan dat ze de workshop heeft bijgewoond omdat ze nieuwsgierig was. Af en toe komt ze problemen tegen, en ze was benieuwd wat de ervaringen van anderen waren en hoe zij ermee om gingen. Ook was ze benieuwd naar de wetenschappelijke achtergrond, maar naar haar idee werd deze kant onderbelicht. Ze is zelf namelijk werkzaam in de wetenschap, bij onderzoek naar de mentale ontwikkeling van kinderen. Daardoor had ze een persoonlijk interesse in echt diepgaande wetenschappelijk informatie, maar ze begrijpt wel dat de

aandacht vooral naar de praktische kant van tweetalige opvoeding uitging. Ook had ze verwacht dat er meer ouders zouden zijn met kinderen die wat ouder zijn, zoals die van haar.

De structuur van de workshop vond ze goed. Alleen de groepsdiscussie zou ze misschien iets anders aanpakken, door de indeling vooraf te bepalen zodat ouders uit overeenkomstige situaties bij elkaar in het groepje komen. Zo voorkom je de mogelijkheid dat mensen niet zoveel met elkaar gemeen hebben wat betreft de thuissituatie en daardoor niet veel te bespreken hebben. Een begeleider of een lijst met concrete vragen zou misschien ook helpen.

Ze vond het vooral fijn om zoveel mensen te zien die met dezelfde vragen en twijfels zitten. Ook vond ze het heel fijn om te horen dat je niet per se altijd in een taal hoeft te praten of streng consistent moet blijven in de opvoedstrategie. Uiteindelijk heeft ze door de workshop niet iets concreet veranderd in haar opvoeding, maar voelt ze zich wel zekerder bij haar manier van aanpak.

4.2.5 De interpretatie

Uit de interviews komt duidelijk naar voren hoe elke situatie verschilt en op zijn beurt weer consequenties heeft voor de opvoeding en eventuele problemen. Veel opmerkingen en gevoelens die intuïtief ontstaan bij ouders komen overeen met wat er uit de literatuur blijkt, zoals bijvoorbeeld de problematiek van gestandaardiseerde tests voor tweetalige kinderen. Waar het theoretisch kader een gebalanceerd wetenschappelijk perspectief geeft op tweetalige opvoeding, bieden deze interviews de nodige pragmatiek om een praktische invulling te geven aan de vragenlijst.

Door de persoonlijke ervaringen, behoeftes en vragen van de geïnterviewde deelnemers in de vragen te verwerken, worden hopelijk wetenschap en praktijk op een uitgebalanceerde manier vertegenwoordigd zodat respondenten goed in staat zijn antwoord te geven op de vragen.

4.3 De vragenlijst

Met behulp van de interviews en het theoretisch kader is de vragenlijst geformuleerd. Naast een aantal demografische gegevens zijn er vragen geformuleerd met betrekking tot de vragen en behoeftes die de deelnemers hadden vóór deelname aan de workshop, alsmede een evaluatief gedeelte. In dit evaluatieve gedeelte werd gepeild wat de deelnemers van de workshop zelf vonden en in hoeverre zij hier achteraf invloed van hebben ondervonden. De vragenlijst is aan de hand van diverse peer reviews meerdere malen getest en aangepast in de periode april – mei 2014.

Als platform voor de vragenlijst is gekozen voor SurveyMonkey. Dit bleek qua functies en gebruiksgemak de beste kandidaat voor het verstrekken van de vragenlijst. Aangezien de voertaal van de workshop Engels is, is de vragenlijst eveneens in het Engels opgesteld. Op 7 juli 2014 is de uiteindelijke vragenlijst online gezet, deze is te vinden in Bijlage III. De vragenlijst bestond uit de volgende onderdelen:

- **Introductie.** Hier werden respondenten ingelicht over de opzet en reden van het onderzoek en werd hen vriendelijk gevraagd om medewerking. Verder werden deelnemers verzekerd dat alle persoonlijke informatie anoniem zou blijven en niet aan derden zou worden verstrekt. Ook werd duidelijk gemaakt dat de vragenlijst bedoeld is voor *ouders* – opdat eventuele andere deelnemers, zoals leerkrachten en andere geïnteresseerden buitengesloten zouden worden van deelname.
- **Huishouden.** Vervolgens is een aantal demografische gegevens verzameld, zoals geslacht, leeftijd, opleiding, nationaliteit en talenkennis, voor beide ouders. Hiermee kan een initieel beeld gevormd worden over het soort ouders dat meedoet aan de workshop. Enerzijds is gevraagd naar hun moedertaal/talen ('native language'), om te kunnen achterhalen of de ouders zelf meertalig zijn opgevoed. Anderzijds is hen gevraagd welke talen ze regelmatig gebruiken. Dit komt overeen met de eerder besproken nadruk op gebruik van taal gekoppeld aan een brede categorisatie van meertaligheid.
- **Kinderen.** In dit onderdeel werd geïnformeerd naar het aantal en de leeftijd van de kinderen, in welke talen ze worden opgevoed en welke opvoedstrategie hiervoor is gekozen. De gekozen opvoedstrategieën zijn de twee die uit de literatuur naar voren komen als meest voorkomend: one-person-one-language (OPOL) en one-language-one-location (OLOL), alsmede 'geen strategie' en de mogelijkheid een eigen invulling te geven.
- **Motivatie.** Aan de hand van een 7-punts Likertschaal werd geïnformeerd in hoeverre de motivaties voor het tweetalig opvoeden voor hun van toepassing waren. De gebruikte motivaties zijn afkomstig uit Cunningham-Andersson & Andersson (2004) en kwamen terug in de interviews: het in je eigen taal kunnen praten met je kinderen, het kunnen communiceren met familie en vrienden uit beide landen, kennisoverdracht van beide culturen en gepercipieerde voordelen van tweetaligheid. Zoals besproken zal ook onderzocht worden of er verschil is in de mate waarin deze motivaties van belang zijn voor de tweetalige opvoeding.

- **Problemen en moeilijkheden.** Aan de hand van een 7-punts Likertschaal werd geïnformeerd in hoeverre de ouders met bepaalde problemen en moeilijkheden in aanraking waren gekomen. Voor de formulering hiervan is gebruik gemaakt van de genoemde voorbeelden in de interviews en het theoretisch kader. De vier geformuleerde problemen zijn: onbegrip uit de sociale omgeving, problemen met leerkrachten en het schoolsysteem, problemen van de kinderen met het spreken van beide talen³ en het weigeren van kinderen om één van de talen te spreken. Ook voor deze vier variabelen zal onderzocht worden of er een verschil is in de mate waarin ze voorkomen, door de gemiddelden te vergelijken.
- **Workshop motivatie.** Aan de hand van een 7-punts Likertschaal werd geïnformeerd in hoeverre diverse motivaties voor het volgen van de workshop voor hen van toepassing waren. Deze motivaties zijn gedestilleerd uit de antwoorden in de interviews, bij gebrek aan een theoretische basis. De vier motivaties voor het volgen van de workshop zijn: twijfel over het maken van fouten in de opvoeding, behoefte aan wetenschappelijke informatie met betrekking tot tweetaligheid, behoefte aan tips en trucs om toe te passen in de tweetalige opvoeding en behoefte aan contact met andere ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden. Ook hiervoor zal onderzocht worden of er verschil is in de mate waarin deze motivaties van belang zijn voor het volgen van de workshop.
- **Workshop evaluatie.** Aan de hand van een 7-punts Likertschaal werd ouders in vier onderdelen gevraagd wat zij vonden van de opzet en uitvoer van de workshop en in hoeverre zij hier iets aan gehad hebben. Voor de invulling hiervan is goed gekeken naar de interviews: welke onderwerpen kwamen herhaaldelijk naar voren? Waar zagen ouders een gemis of juist een sterk punt? Waar nodig is de respondenten ruimte gegeven om zelf een geschreven toelichting toe te voegen. Ouders evalueerden de drie afzonderlijke onderdelen van de workshop, de mogelijkheid tot vragen stellen en de kwaliteit van de antwoorden. Ook gaven zij aan in hoeverre hun motivatie tot het volgen van de workshop en de bijbehorende verwachtingen vervuld zijn. Ook in dit geval zal gekeken worden of er verschil is in de mate waarin de motivaties vervuld zijn. Vervolgens beantwoordden zij vragen over de effectiviteit van de hand-out, de mate waarin zij in staat waren de inhoud van de workshop achteraf met hun partner te

³ Hieronder vallen de besproken strategieën code-switching/mixing en leenwoorden, aangezien deze vaak als probleem worden ervaren door ouders.

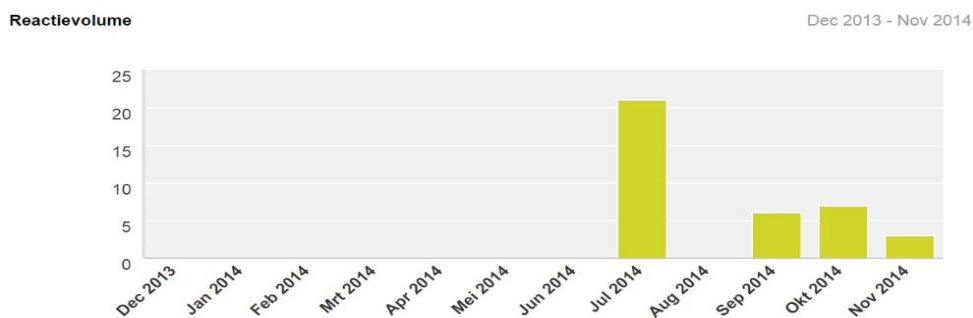
bespreken, en in hoeverre de workshop op lange termijn invloed heeft gehad op de tweetalige opvoeding van hun kinderen.

4.4 Dataverzameling

De vragenlijst is op 7 juli 2014 verstrekt door middel van een mailing naar alle 112 ex-deelnemers aan de workshop. Ter begeleiding is een tekst geschreven waarin mensen werden uitgenodigd de vragenlijst in te vullen (zie Bijlage IV). Eveneens stond hierin vermeld dat de vragenlijst alleen bedoeld was voor ouders die hebben deelgenomen aan de workshop. Over de maand juli hebben een totaal van 21 respondenten de vragenlijst ingevuld. Om het aantal respondenten te vergroten (door de zomerperiode is het goed mogelijk dat een groot aantal respondenten op vakantie was), is er op 13 september 2014 een reminder gestuurd. Hierop hebben in de periode september – november 2014 nog eens 16 respondenten de vragenlijst ingevuld, waardoor het totaal op 37 ingevulde vragenlijsten kwam (zie Figuur 3). Bij nadere inspectie bleek dat één van de respondenten de vragenlijst kort na aanvang heeft afgebroken, waardoor het uiteindelijke aantal respondenten op $n=36$ (32%) kwam.

4.5 Data-analyse

Na afronding van de dataverzameling zijn de ingevulde vragenlijsten geëxporteerd naar SPSS. In SPSS is vervolgens na verwerking van de gegevens overgegaan op het uitvoeren van de relevante analyses. Voor de selectie van SPSS-analyses en rapportage van de resultaten is het Werkboek Inferentiële Statistiek (Universiteit van Amsterdam, z.d.) gebruikt. De gevonden resultaten zullen in Hoofdstuk V besproken worden.

Figuur 3: Het aantal ingevulde vragenlijsten per maand

V. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de gevonden resultaten besproken worden. Omdat in de vragenlijst beide ouders hun persoonlijke gegevens hebben ingevuld, is in het geval van numerieke waarden het gemiddelde genomen van hun scores. In het geval van categorische variabelen zijn de frequenties van de antwoorden bij elkaar opgeteld, resulterend in een totaal van $n=72$. Alleen cruciale tabellen zijn in de lopende tekst opgenomen. Tabellen die niet in de tekst staan, zijn terug te vinden in Bijlage V.

5.1 Demografische gegevens

Door te kijken naar de demografische gegevens van de ouders die meedoen aan de workshop, kan een initieel beeld gevormd worden van het soort ouders dat deelneemt. Door middel van beschrijvende statistiek valt te achterhalen dat de gemiddelde leeftijd van deelnemers afgerond 37 jaar is ($n=72$, $M=37,13$, $sd=4,87$). Zoals te zien in tabel 5.1, zijn de deelnemers allen hoogopgeleid (minimaal HBO) en hebben 54 deelnemers (75%) zelfs een universiteitsdiploma of een PhD behaald.

Soort opleiding	Aantal	Percentage
Higher Education (HBO)	18	25 %
University (WO)	47	65.3 %
Other (PhD)	7	9.7 %
Totaal	72	100 %

Tabel 5.1: Opleidingsniveau deelnemers

Van de respondenten heeft het grootste gedeelte de Nederlandse nationaliteit: 45.7 % is Nederlands. Andere vaker voorkomende nationaliteiten zijn Duits, Amerikaans, Peruaans en Brits. Vijf van de respondenten heeft een gemengde nationaliteit. Voor het totale overzicht, zie tabel 5.2 in Bijlage V. Gemiddeld hebben de respondenten 1.15 ($M=1.15$, $sd=0.33$) moedertalen. Van de 72 respondenten zijn 9 personen zelf meertalig opgevoed, dat is 12.5% van de respondenten. Ze spreken in totaal gemiddeld 2.7 talen ($M=2.74$, $sd=0.66$). De meest gesproken talen zijn Nederlands, Engels, Spaans en Duits.

Aantal moedertalen	Aantal	Percentage
Een moedertaal	63	87.5 %
Twee moedertalen	7	9.7%
Drie moedertalen	2	2.8 %

Tabel 5.3: Aantal moedertalen.

Woonreden	Aantal	Percentage
I am an expat: I came here because my job required it	5	6.9 %
I am from the Netherlands	28	38.8 %
I came here because of better job opportunities	13	18.1 %
I fell in love and chose to live here	21	29.2 %
Other	5	6.9 %
Totaal	72	100 %

Tabel 5.5: Woonreden deelnemers

Zoals in tabel 5.5 is af te lezen, wonen de meeste deelnemers in Nederland omdat ze Nederlands zijn (38.8%) of omdat ze verliefd zijn geworden en ervoor hebben gekozen om hier te wonen (29.2%). Daarnaast is een gedeelte in Nederland komen wonen vanwege betere kansen op de arbeidsmarkt (18.1%) of als expat (6.9%). Vijf deelnemers geven een andere reden op: zo geeft een stel aan dat ze eerst in Amerika hebben gewoond maar toen besloten hebben dat Nederland een betere omgeving zou zijn voor hun gezin. Een andere deelnemer kwam oorspronkelijk naar Nederland om te studeren.

Zoals in tabel 5.6 te zien is, hebben de deelnemers tussen de 1 en 3 kinderen, met een gemiddelde van 1.42. Deze kinderen zijn gemiddeld 3.16 jaar oud, waarbij de spreiding ligt tussen een half jaar oud en 18 jaar oud. Over het algemeen hebben de deelnemers vrij jonge kinderen, welke gemiddeld in 2.19 talen worden opgevoed. Zeven stellen (19.4%) voeden hun kinderen op in meer dan twee talen, dat wil zeggen drietalig (n=6) of viertalig (n=1).

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
Aantal kinderen	1.42	0.60	1	3
Leeftijd kinderen	3.16	3.00	0.50	18
In hoeveel talen worden ze opgevoed?	2.22	0.48	2	4

Tabel 5.6: Kinderen

Het overgrote deel van de ouders voedt hun kinderen op aan de hand van de opvoedstrategie *one-person-one-language* (zie tabel 5.7 in Bijlage IV): 77.8% van de ouders kiest voor deze strategie, terwijl 13.9% *one-language-one-location* als strategie aangeeft. Geen van de respondenten heeft gekozen voor de optie ‘We didn’t have a specific strategy’. Onder ‘Other’ geven drie respondenten een eigen invulling aan. Zo geeft een stel aan dat ze Nederlands spreken wanneer beide ouders aanwezig zijn, en spreekt de moeder Engels met haar kinderen wanneer de vader afwezig is. Een ander stel spreekt Engels wanneer ze alleen zijn, en Nederlands wanneer er andere mensen bij zijn. Het derde stel geeft aan alleen Nederlands te spreken in situaties zoals kinderopvang, voorschoolse opvang of in de speeltuin.

5.2 Motivatie tot tweetalige opvoeding

In het volgende deel van de vragenlijst werd respondenten aan de hand van een 7-punts Likertschaal gevraagd een score te geven op vier verschillende motivaties voor tweetalige opvoeding. In tabel 5.8 staan de vier variabelen weergegeven, inclusief het gemiddelde, de standaarddeviatie en de minimum/maximumscore. Zoals af te lezen is, zijn alle vier de variabelen belangrijke motivaties gebleken voor tweetalige opvoeding. Op alle vier de variabelen wordt gemiddeld tussen de 6 en 7 gescoord. Alleen bij de motivatie ‘We think it will benefit them at a later stage’ is de spreiding wat groter, met een standaarddeviatie van 1.18 en een spreiding van scores tussen 1 en 7.

Aangezien de vier variabelen vier verschillende motivaties voor tweetalige opvoeding meten, is het interessant om te onderzoeken of hier significante verschillen tussen bestaan. Hiervoor is een one-way repeated measures ANOVA (rANOVA) uitgevoerd over de vier variabelen. De rANOVA is namelijk goed bestand tegen schending van de normaliteitsaanname en is een betrouwbare analyse van verschillen tussen variabelen (Universiteit van Amsterdam, z.d.). Daarom kan deze toets goed gebruikt worden om te achterhalen of er significante verschillen zijn tussen de vier verschillende motivaties voor tweetalige opvoeding. Mauchly’s toets geeft echter aan dat de sfericiteitsaanname niet wordt gehaald ($\chi^2=32.02$, $p<0.01$). De

rANOVA met Greenhouse-Geissercorrectie blijkt echter niet significant ($F(1.85,64.66)=2.25$, $p=0.12$), er is dus geen significant verschil gevonden tussen de gemiddelden van de vier variabelen. Het is dus niet zo dat een van de motivaties belangrijker is dan andere motivaties.

Motivatie tweetalige opvoeding	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
In je eigen taal met je kinderen kunnen praten	6.64	0.64	5	7
Het kind moet met familie en vrienden uit beide landen kunnen praten	6.83	0.45	5	7
Het kind moet kennis van beide landen/culturen hebben	6.69	0.67	4	7
Gepercipieerde voordelen op latere leeftijd	6.44	1.18	1	7

Tabel 5.8: Motivatie tweetalige opvoeding

5.3 Problemen in de opvoeding

Vervolgens werd deelnemers gevraagd welke problemen zij tegen zijn gekomen in de tweetalige opvoeding van hun kind(eren). In tabel 5.9 staan de vier variabelen weergegeven, inclusief het gemiddelde, de standaarddeviatie en de minima/maxima. Ouders schijnen over het algemeen weinig problemen te ervaren, getuige de lage gemiddelden op alle vier de variabelen. Er zijn echter wel degelijk ouders die deze problemen wel tegenkomen, er wordt namelijk in alle vier de gevallen ook hoog gescoord getuige de maximumwaarden.

Zoals besproken is het ook in dit geval interessant om te onderzoeken of er verschillen zijn tussen de gemiddelden op de vier variabelen, er is dus wederom een rANOVA uitgevoerd. Ook in dit geval geeft Mauchly's sfericiteitstoets een significant resultaat ($\chi^2=13.70$, $p<0.05$), waardoor de sfericiteitsaannname niet gehaald wordt. Aangezien de rANOVA met Greenhouse-Geissercorrectie geen significant resultaat geeft ($F(2.38,83.30)=0.85$, $p=0.45$), kunnen we concluderen dat er geen significant verschil tussen de gemiddelden is voor de variabele 'Problemen in de tweetalige opvoeding'. Op alle vier de problemen in de tweetalige opvoeding wordt dus in het algemeen laag gescoord, met enkele uitzonderingen.

Probleem	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
Onenigheid vanuit de sociale omgeving	2.06	1.66	1	7
Problemen met school	2.03	2.02	1	7
Moeilijkheden met het spreken van beide talen	2.31	1.80	1	7
Kind weigert één van de talen te spreken	1.78	1.42	1	6

Tabel 5.9: Problemen in de tweetalige opvoeding

In het theoretisch kader is duidelijk geworden dat er veel gespeculeerd wordt over het verband tussen opvoedstrategie en problemen in de opvoeding. Over het algemeen wordt de opvoedstrategie one-person-one-language gezien als meest succesvol. Het zou dus in de lijn der verwachting liggen als ouders die voor deze opvoedstrategie kiezen minder problemen tegenkomen. Om deze hypothese te toetsen is een one-way ANOVA uitgevoerd over de vier variabelen ‘Problemen in de opvoeding’, waarbij ‘Opvoedstrategie’ als onafhankelijke variabele is toegevoegd. Levene’s toets voor homogeniteit van varianties geeft een significantie van $p < 0.05$ voor alle variabelen behalve ‘Problemen met school’. Dit betekent dat er in het geval van de andere drie variabelen geen homogeniteit van variantie tussen de groepen is. Hiervoor zal dus een alternatieve toets gedaan moeten worden.

De variabele ‘Problemen met school’ doorstaat wel Levene’s toets. De one-way ANOVA toont aan dat er een significant verschil is ($F(2,33)=9.52$, $p < 0.01$, zie tabel 5.10) tussen opvoedstrategieën voor deze variabele. In tabel 5.11 staan de resultaten van de Tukey post-hoc-analyse vermeld. Per onderling verschil is het verschil in gemiddelden (MD) en de significantie vermeld, significante verschillen zijn dikgedrukt. De analyse geeft aan dat er twee significante verschillen zijn, tussen de groepen OPOL en OLOL en tussen de groepen OLOL en Other. Mensen die hun kinderen OLOL opvoeden scoren significant hoger op problemen met het schoolsysteem ($M=5.00$, $sd=2.35$) dan mensen die hun kinderen OPOL ($M=1.61$, $sd=1.60$) of Other ($M=1.00$, $sd=0.00$) opvoeden. Mensen die de strategie *one-location-one-language* gebruiken stuiten dus op meer problemen met het schoolsysteem dan mensen die one-person-one-language of een aangepaste strategie als opvoedstrategie gebruiken.

Probleem	Toets opvoedstrategie	Significantie
Onenigheid vanuit de sociale omgeving	Kruskal-Wallis' chikwadraat=5.29	p=0.07
Problemen met school	One-way ANOVA, F(2,33)=9.52	p<0.01
Moeilijkheden met het spreken van beide talen	Welch=7.17	p=0.05
Kind weigert een van de talen te spreken	Kruskal- Wallis' chikwadraat=6.45	p<0.05

Tabel 5.10: Toets opvoedstrategie per probleem

Hoe zit het dan met de andere problemen? Zoals gezegd zijn deze niet door Levene's toets gekomen. Alleen voor 'Moeilijkheden met het spreken van beide talen' wordt de Welchvariant van de ANOVA uitgevoerd, omdat in de andere variabelen tussengroepsvarianties van 0 voorkomen. Uit deze analyse blijkt dat er geen significante verschillen zijn (Welch F-waarde=7.17, p=0.05, zie tabel 5.10) tussen de opvoedstrategieën wat betreft de gemiddelden voor 'Moeilijkheden met het spreken van beide talen'. Er is dus geen verschil tussen de verschillende opvoedstrategieën in het tegenkomen van 'Moeilijkheden met het spreken van beide talen'.

Voor de overige twee variabelen is de non-parametrische Kruskal-Wallis toets uitgevoerd om de voorwaarde van homogeniteit van variantie te omzeilen. Voor de variabele 'Onenigheid vanuit de sociale omgeving' is het verschil tussen de opvoedstrategieën niet significant (Kruskal-Wallis' chikwadraat=5.29, p=0.07). Voor de variabele 'Kind weigert een van de talen te spreken' is dit verschil wel significant (Kruskal-Wallis' chikwadraat=6.45, p<0.05). Door te kijken naar gemiddelden per groep (tabel 5.12) kunnen we concluderen dat de groep OLOL significant verschilt van de andere groepen: deze scoort namelijk hoger dan de andere twee groepen. Mensen die hun kinderen volgens de opvoedstrategie *one-language-one-location* opvoeden krijgen dus significant vaker te maken met kinderen die een van de twee talen weigeren te spreken (M=3.00, sd=1.87) dan mensen die hun kinderen volgens de opvoedstrategie *one-person-one-language* (M=1.64, sd=1.31) of volgens een andere opvoedstrategie (M=1.00, sd=0.00) opvoeden.

Tukey post-hoc problemen in de opvoeding per opvoedstrategie			
MD= Mean Difference			
Problemen met school	OPOL M=1.61, sd=1.60	OLOL M=5.00, sd=2.35	Other M=1.00, sd=0.00
OPOL	X	MD=-3.93, p<0.01	MD=0.61, p=0.82
OLOL	X	X	MD=4.00, p<0.01
Other	X	X	X

Tabel 5.11: Tukey post-hoc problemen in de opvoeding per opvoedstrategie

Kind weigert een van de talen te spreken	Gemiddelde	Standaarddeviatie
OPOL	1.64	1.31
OLOL	3.00	1.87
Other	1.00	0.00

Tabel 5.12: Gemiddelden voor 'Kind weigert een van de talen te spreken' per opvoedstrategie

5.4 Motivatie voor het volgen van de workshop

Vervolgens gaven deelnemers aan in hoeverre de vier motivaties voor het volgen van de workshop op hun van toepassing waren. In tabel 5.13 staan de vier variabelen weergegeven, inclusief het gemiddelde en de standaarddeviatie. De gemiddelden lopen op het eerste oog tamelijk uiteen. Wederom wordt getoetst of deze verschillen significant zijn. Er is een rANOVA uitgevoerd om te achterhalen of er significante verschillen zijn tussen de gemiddelden op de vier variabelen. Omdat Mauchly's sfericiteitstoets significant is (chikwadraat=11.14, $p<0.05$) wordt de sfericiteitsaannname niet gehaald. Na Greenhouse-Geissertoetscorrectie blijkt het verschil tussen de motivaties significant ($F(2.55, 89.38)=23.57, p<0.01$), er is dus significant verschil tussen de gemiddelde scores op de verschillende motivaties voor deelname aan de workshop.

Motivatie deelname workshop	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Twijfels over of we het wel goed doen of fouten maken	36	3.50	2.25
Behoefte aan wetenschappelijke informatie	36	5.61	1.79
Behoefte aan tips en trucks	36	6.36	0.93
Behoefte andere ouders te ontmoeten	36	4.19	1.94

Tabel 5.13: Motivatie deelname workshop

Bonferroni post-hoc motivatie workshop				
MD= Mean Difference				
Motivatie tot deelname workshop	Twijfels	Wetenschappelijke informatie	Tips en trucks	Andere ouders ontmoeten
Twijfels	X	MD=-2.11, p<0.01	MD=-2.861, p<0.01	MD=-0.69, p=0.81
Wetenschappelijke informatie	X	X	MD=-0.75, p=0.06	MD=1.42, p<0.01
Tips en trucks	X	X	X	MD=2.17, p<0.01
Andere ouders ontmoeten	X	X	X	X

Tabel 5.14: Post-hoc toets motivatie deelname workshop

Om te bepalen waar deze verschillen zich precies bevinden, is een post-hoc Bonferronitoets uitgevoerd. Deze geeft vier significante verschillen, deze staan dikgedrukt in tabel 5.14. Als dit vergeleken wordt met de gemiddelden, kan geconcludeerd worden dat ‘Behoefte aan tips en trucks’ de belangrijkste motivatie is voor deelname aan de workshop (M=6.36, sd=0.93). ‘Behoefte aan wetenschappelijke informatie’ (M=5.61, sd=1.79) is daarna de belangrijkste motivatie. ‘Twijfels [...]’ (M=3.50, sd=2.25) en ‘Behoefte andere ouders te ontmoeten’ (M=4.19, sd=1.94) vormen samen de minst belangrijke motivaties, hiertussen is geen significant verschil gevonden.

5.5 Evaluatie onderdelen

Aan de hand van drie items is de waardering van deelnemers van de drie afzonderlijke onderdelen van de workshop ‘Algemene presentatie’, ‘Groepsdiscussie’ en ‘Algemene discussie’ gevraagd. De gemiddelde scores op deze variabelen staan weergegeven in tabel 5.12. Als gekeken wordt naar de gemiddelden, kan geconcludeerd worden dat de algemene presentatie het beste beoordeeld wordt ($M=5.94$, $sd=1.01$), gevolgd door de algemene discussie ($M=5.18$, $sd=1.34$). De groepsdiscussie wordt het minste beoordeeld ($M=4.35$, $sd=1.87$).

Evaluatie onderdelen	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Algemene presentatie	34	5.94	1.01
Groepsdiscussie	34	4.35	1.87
Algemene discussie	34	5.18	1.34

Tabel 5.12: Evaluatie onderdelen

In de hierop volgende open vragen werd de deelnemers gevraagd bovenstaande evaluatie toe te lichten. Verder werd hen gevraagd of er genoeg tijd was om vragen te stellen, en of ze tevreden waren met de manier waarop deze beantwoord werden. De antwoorden op deze vragen zijn vertaald, zorgvuldig gelezen en zullen nu besproken worden. Voor het volledige overzicht zijn de antwoorden terug te vinden in Bijlage VI. Zeventien deelnemers namen de tijd om een schriftelijke toelichting in te vullen.

In de toelichting op bovenstaande evaluatie van de onderdelen komt goed naar voren dat de deelnemers hierover verdeeld zijn. Over het algemeen zijn mensen te spreken over de algemene presentatie: ‘nuttig’ en ‘inzichtvol en vol nodige feiten’ laten twee deelnemers bijvoorbeeld weten. De groepsdiscussie wordt minder beoordeeld: deze kwam langzaam op gang, was niet erg belangrijk, het was niet duidelijk wat de bedoeling was, en in de groepjes zaten te veel mensen in een verschillende situatie wat betreft leeftijd van hun kinderen.

Een andere deelnemer vond de groepsdiscussie juist een fijne manier om ervaringen van andere ouders te horen en over echte uitdagingen te praten. Nog een andere deelnemer vindt zelfs dat de algemene presentatie en groepsdiscussie langer hadden mogen zijn en meer de diepte in hadden mogen gaan. Ook vond een deelnemer dat het er heel erg vanaf hangt met wie je in de groepsdiscussie geplaatst wordt. Een suggestie van een van de deelnemers is om

te starten met een ijsbreker, waar gedurende de workshop herhaaldelijk op wordt teruggekomen.

De algemene discussie voelde voor een van de deelnemers een beetje gehaast. Een andere deelnemer vond dat de groep te groot was en dat er teveel herhaling was van wat er in de groepsdiscussie besproken was. Verder wordt genoemd dat er meer behoefte was aan tips en wetenschappelijke informatie. Sommige dingen in de algemene discussie waren interessant om te horen maar niet erg praktisch. Bovenstaande opmerkingen komen goed overeen met de eerdere resultaten: de algemene presentatie wordt door iedereen positief beoordeeld, terwijl de meningen over de algemene discussie nogal verdeeld zijn. Wat betreft de groepsdiscussie, zijn de meningen naar inzicht van de onderzoeker erg afhankelijk van de persoonlijke ervaring van de deelnemer.

Wat betreft de tijd voor het stellen van vragen, geven veel deelnemers aan dat ze hier graag meer tijd voor hadden gehad. Als alternatief wordt voorgesteld om een vol uur voor vragen in te richten, de mogelijkheid te geven om achteraf via e-mail vragen te stellen of frequentere workshops (een keer per kwartaal). Over de gegeven antwoorden zijn mensen veelal tevreden, ook al wordt er wel opgemerkt dat het te vaak in het midden werd gelaten of iets wel of niet goed was. Het antwoord was vaak ‘elke manier is OK’ terwijl mensen misschien in grote onzekerheid leven en graag een duidelijker antwoord hadden gehad.

5.6 Evaluatie motivaties

Aan de hand van vier items is gepeild of aan de vier motivaties voor deelname aan de workshop tegemoet is gekomen door de workshop (zie tabel 5.16). Er is een rANOVA uitgevoerd om te achterhalen of er significante verschillen zijn tussen de gemiddelden op deze vier variabelen. Mauchly's sfericiteitstoets geeft geen significant resultaat (chikwadraat=7.41, $p=0.19$), aan de sfericiteitsaannname is dus voldaan. De rANOVA geeft een significant resultaat ($F(3, 96)=6.23$, $p<0.01$), er is dus significant verschil tussen de gemiddelden.

Om te bepalen waar deze verschillen zich precies bevinden, is een post-hoc Bonferroni toets uitgevoerd (tabel 5.17). De verschillen tussen de onderlinge motivaties staan in de tabel weergegeven, de twee significante verschillen zijn dikgedrukt weergegeven. Door te kijken naar de gegevens in tabel 5.16, kan geconcludeerd worden dat deelnemers de hoogste scores geven aan de items ‘Twijfels weggenomen’ ($M=5.67$, $sd=1.47$) en ‘Genoeg wetenschappelijke informatie’ ($M=5.36$, $sd=1.43$). ‘Genoeg tips en trucks’ ($M=4.58$, $s=1.56$) en ‘Andere ouders ontmoet’ ($M=4.30$, $sd=1.94$) worden significant minder beoordeeld.

Deelnemers geven dus vooral aan dat de workshop hun twijfels heeft weggenomen en hen van wetenschappelijke informatie voorzag. Tips en trucks en het ontmoeten van andere ouders worden ook voorzichtig positief beoordeeld: de gemiddelde scores op deze variabelen liggen tussen de 4 en 5, hier is echter ruimte voor verbetering.

Evaluatie motivaties	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Twijfels weggenomen	33	5.67	1.47
Genoeg wetenschappelijke informatie	33	5.36	1.43
Genoeg tips en trucks	33	4.58	1.56
Andere ouders ontmoet	33	4.30	1.94

Tabel 5.16: Evaluatie motivaties

Bonferroni post-hoc evaluatie motivaties				
MD= Mean Difference				
Motivatie tot deelname workshop	Twijfels weggenomen	Genoeg wetenschappelijke informatie	Genoeg tips en trucks	Andere ouders ontmoet
Twijfels weggenomen	X	MD=0.30, p=1.00	MD=1.09, p<0.05	MD=1.36, p<0.05
Genoeg wetenschappelijke informatie	X	X	MD=0.79, p=0.29	MD=1.06, p<0.08
Genoeg tips en trucks	X	X	X	MD=0.27, sd=1.00
Andere ouders ontmoet	X	X	X	X

Tabel 5.17: Post-hoc toets evaluatie motivaties

5.7 Hand-out en bespreken inhoud

In het volgende gedeelte van de vragenlijst werd deelnemers gevraagd de hand-out, die na afloop van de workshop werd meegegeven, te beoordelen. De hand-out wordt voorzichtig positief beoordeeld. De inhoud van de workshop werd redelijk samengevat in de hand-out ($M=4.91$, $sd=0.96$) en de hand-out hielp redelijk bij het bespreken van de workshop met de sociale omgeving van de deelnemer ($M=4.64$, $sd=1.19$) (zie tabel 5.18).

Evaluatie hand-out	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
De hand-out gaf een goede samenvatting van de workshop	32	4.91	0.96
De hand-out hielp mij de inzichten en kennis die ik tijdens de workshop vergaarde, te delen met mijn partner/vrienden/familie	33	4.64	1.19

Tabel 5.18: Evaluatie van de hand-out

De volgende items poogden een beeld te schetsen van de mate waarin deelnemers in staat waren de inhoud van de workshop met hun partner of sociale omgeving te bespreken. Deze items waren omgekeerd geschaald, van positief naar negatief, en zijn eerst gehercodeerd om de schaal weer van negatief naar positief te laten lopen. In tabel 5.19 staan de gemiddelden en standaarddeviatie per variabele weergegeven. Over het algemeen geven deelnemers aan redelijk in staat te zijn geweest de wetenschappelijke inzichten ($M=4.94$, $sd=1.79$), tips en trucks voor tweetalige opvoeding ($M=4.88$, $sd=2.00$) en ervaringen van anderen en antwoorden op vragen ($M=4.94$, $sd=1.76$) te bespreken met hun partner of mensen in hun sociale omgeving.

Was het makkelijk de volgende onderwerpen met anderen te bespreken?	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Wetenschappelijke inzichten	34	4.94	1.79
Tips en trucks voor tweetalige opvoeding	34	4.88	2.00
Ervaringen van anderen en antwoorden op vragen	34	4.94	1.76

Tabel 5.19: Evaluatie van het gemak van het bespreken van de inhoud van de workshop

5.8 Lange-termijneffecten

Het laatste gedeelte van de vragenlijst betrof de lange-termijneffecten van de workshop.

Omdat de workshops plaatsvonden in januari en februari 2014 en de vragenlijst is verstrekt over de periode juli – november 2014, betreft het een termijn van zes tot tien maanden. De eerste drie items meetten ‘Veranderingen in opvoedstrategie’, ‘Verhoogde zelfverzekerdheid in de tweetalige opvoeding’ en ‘Tegenkomen van nieuwe problemen in de opvoeding’. Als we de gemiddelden bekijken (tabel 5.20), kunnen we stellen dat de workshop er over het algemeen voor zorgt dat deelnemers zich op lange termijn zelfverzekerder voelen in de opvoeding ($M=5.68$, $sd=1.45$). Ze komen weinig nieuwe problemen tegen ($M=2.26$, $sd=1.88$) en ze veranderen weinig in de opvoedstrategie ($M=2.56$, $sd=2.18$). De workshop dient dus vooral als hulpmiddel bij de uitvoer van de opvoeding: deelnemers zijn vaak onzeker of ze wel het juiste doen (zie paragraaf 5.4) en het volgen van de workshop geeft hen de nodige theoretische en praktische kennis om zelfverzekerder thuis te komen.

Lange-termijneffecten	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Veranderingen in opvoedstrategie	34	2.56	2.18
Zelfverzekerder in de opvoeding	34	5.68	1.45
Tegenkomen van nieuwe problemen	34	2.26	1.88

Tabel 5.20: Lange-termijneffecten

Contact met andere ouders	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Bent u in contact gebleven met ouders die u tijdens de workshop ontmoeten heeft?	34	1.38	1.33

Tabel 5.21: Contact met andere ouders

Tot slot is de deelnemers gevraagd of ze in contact zijn gebleven met ouders die ze tijdens de workshop ontmoet hebben. De meeste ouders geven aan geen contact te hebben met andere ouders van de workshop ($M=1.38$, $sd=1.33$, zie tabel 5.21). Slechts twee ouders geven aan intensief contact te hebben: zij scoren op dit item een 6 respectievelijk 7. Via een open vragen konden mensen toelichting geven op deze score, hieruit zijn vijf ingevulde antwoorden gekomen. Interessant is dat twee deelnemers aangeven dat de workshop iets te kort en oppervlakkig was om relaties te verwezenlijken. De focus lag vooral op het beantwoord krijgen van je vragen door de experts. Eén van deze deelnemers gaf dan ook de suggestie om een soort website te starten, waar mensen in soortgelijke situaties contact kunnen leggen. Dit

komt overeen met de opmerkingen in interview 2 (zie paragraaf 4.2.3), waar dit ook al naar voren kwam. Kennelijk is er een duidelijke behoefte van ouders om in contact te komen met andere ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden, en is het bijwonen van dit soort workshops een manier om aan deze behoefte te voldoen, maar wordt hier nog gedeeltelijk in tekortgeschoten. De mogelijkheid van een online community in de vorm van een forum is dus zeker een interessante suggestie.

De laatste vraag was eveneens een open vraag, hier konden deelnemers nog een laatste toevoeging doen. Vier deelnemers hebben hier iets ingevuld, zij roemen de organisatie en bedanken haar voor het tot stand brengen van deze workshop. Drie deelnemers geven aan interesse te hebben in een follow-up meeting. Tot slot meldt een deelnemer dat hij/zij behoefte heeft aan een workshop die meer is gericht op meertalige opvoeding (in meer dan twee talen). Daar is minder informatie over dan over tweetalige opvoeding, en volgens deze deelnemer kun je de meeste methodes van tweetaligheid misschien wel toepassen, maar het is niet hetzelfde. Zo komt deze deelnemer andere problemen tegen dan tweetalige gezinnen. Dit komt overeen met een eerdere opmerking uit interview 1 (zie paragraaf 4.2.2). Er is dus behoefte aan meer informatie over meertaligheid in de workshop, en deze is substantieel: zoals eerder opgemerkt, voedt 19.4 % van de deelnemers zijn/haar kinderen in meer dan twee talen op.

VI. Conclusie

In dit hoofdstuk zal gepoogd worden de hoofdvraag te beantwoorden. Het is dan ook zaak om eerst duidelijk te krijgen wat de in het vorige hoofdstuk besproken resultaten voor consequenties hebben voor dit vraagstuk. De onderzoeksvraag is evaluatief van karakter, en richt zich enerzijds op de deelnemers van de workshop: wie zijn zij, wat beweegt hen tot de tweetalige opvoeding, welke problemen komen zij tegen en wat verwachten zij van de workshop? Anderzijds is de onderzoeksvraag gericht op de workshop zelf: in hoeverre is deze in staat de vragen en behoeftes van deelnemers te vervullen? Op welke vlakken zou de workshop eventueel verbeterd kunnen worden?

6.1 De ouders

Allereerst is het duidelijk dat het gaat om een specifieke groep mensen die de workshop bijwonen. Deelnemers zijn over het algemeen hoogopgeleid, spreken 2 à 3 talen maar zijn zelf

overwegend eentalig opgevoed. Het merendeel is Nederlands of heeft een Nederlandse partner. Ze hebben vrij jonge kinderen, die ze voornamelijk in twee talen opvoeden, met enkele uitzonderingen. De meest gesproken tweede talen van de ouders en hun kinderen zijn Engels, Spaans en Duits. Het overgrote deel van de ouders voedt hun kinderen op aan de hand van de opvoedstrategie *one-person-one-language*. Geen van de ouders heeft aangegeven geen specifieke opvoedstrategie te hanteren.

Deelnemers voeden hun kinderen tweetalig op met uiteenlopende redenen. Ze vinden het belangrijk om in hun eigen taal met hun kinderen te kunnen praten, ze vinden dat hun kinderen met familie en vrienden uit beide landen moeten kunnen praten, dat ze kennis van beide landen en culturen moeten hebben, en ze denken dat hun kinderen op latere leeftijd profijt zullen hebben van hun tweetaligheid. Diverse ouders komen verschillende problemen tegen tijdens de tweetalige opvoeding van hun kind. Voorkomende problemen zijn onenigheid vanuit de sociale omgeving, problemen met school, moeilijkheden van het kind met het spreken van beide talen, en een kind dat weigert een van de talen te spreken. Over het algemeen komt het ene probleem niet vaker voor dan de andere.

Een interessante bevinding is dat mensen die de strategie one-location-one-language (OLOL) gebruiken op meer problemen stuiten met het schoolsysteem en vaker te maken krijgen met kinderen die een van de twee talen weigeren te spreken. Gezien de maatschappelijke discussie over de verschillende opvoedstrategieën is dit een waardevol inzicht in de potentieel negatieve consequenties van de opvoedstrategie one-location-one-language. Verder onderzoek zal uit moeten wijzen in hoeverre deze verbanden te generaliseren zijn, aangezien het hier niet gaat om een representatieve steekproef van ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden. Het is echter een aanwijzing dat de keuze voor een bepaalde opvoedstrategie grote consequenties kan hebben voor de verdere ontwikkeling van de tweetalige opvoeding.

Gemiddeld genomen is de belangrijkste beweegreden om mee te doen aan de workshop de behoefte aan tips en trucks om toe te passen in de tweetalige opvoeding. Daarna is de behoefte aan wetenschappelijke informatie de belangrijkste motivator. Twijfel over of de tweetalige opvoeding wel op de juiste manier wordt uitgevoerd, en de behoefte aan contact met andere ouders in dezelfde situatie zijn de minst belangrijke motivators. Het gaat hier echter wel om gemiddelden – elk stel ouders heeft een uniek verhaal en kent een persoonlijke samenstelling van beweegredenen. De nadruk op praktische toepassingen en wetenschappelijk justificatie is echter een interessante constatering. Deelnemers geven aan dat de workshop enerzijds vooral

twijfels heeft weggenomen en hen anderzijds vooral van wetenschappelijke informatie heeft voorzien. Zij zouden dus graag meer tips en trucks in de workshop zien, en meer in contact komen met andere ouders.

6.2 De workshop

Het tweede deel van de vraagstelling richt zich op de workshop. Voldoet deze aan de behoeftes van deelnemers? Slaagt deze erin hun vragen te beantwoorden? Wat zijn de verbeterpunten van de workshop? Om hierover uitsluitsel te geven richten we ons nu op het evaluatieve gedeelte van de resultatensectie.

De evaluatie van de workshop is overwegend positief te noemen. De verschillende onderdelen zijn uiteenlopend beoordeeld. De algemene presentatie wordt overwegend positief ervaren: nuttig, inzichtvol en vol nodige feiten. Dit komt overeen met de behoefte aan tips, trucks en wetenschappelijke informatie die deelnemers op voorhand hebben: in de algemene presentatie komen deze veelal naar voren. De groepsdiscussie wordt het minst beoordeeld: er was veel onduidelijkheid en meerdere mensen geven aan dit onderdeel niet als positief te hebben ervaren – de ervaring is dan ook sterk afhankelijk van de persoonlijke ervaring van de groep. Ook de algemene discussie wordt minder positief beoordeeld, over dit onderdeel zijn de meningen echter in grotere mate verdeeld. Tijdens deze algemene discussie werden vragen klassikaal beantwoord en werden een aantal onderdelen herhaald, dit beviel de ene persoon beter dan de andere. Voor het stellen van vragen hadden deelnemers graag meer tijd gehad.

De hand-out die na afloop werd uitgedeeld wordt redelijk beoordeeld en deelnemers geven aan redelijk in staat te zijn geweest de inhoud van de workshop met anderen te bespreken. Op de lange termijn voelden deelnemers zich veelal zelfverzekerder in de tweetalige opvoeding. De meeste deelnemers veranderden nauwelijks iets aan de opvoedstrategie en ze zijn weinig nieuwe problemen in de tweetalige opvoeding tegengekomen. Weinig deelnemers zijn in contact gebleven met ouders die ze tijdens de workshop ontmoeten hebben.

Tot zover de conclusie wat betreft de onderzoeksvraag. In het volgende hoofdstuk zullen de beperkingen en probleemstukken van dit onderzoek besproken worden. Vervolgens worden in hoofdstuk VIII enkele aanbevelingen aan de organisatie gedaan. Deze aanbevelingen zijn indicatief en voorzichtig van aard en kunnen van waarde zijn voor iedere mogelijke partij die bijeenkomsten organiseert die raakvlakken hebben met het onderwerp tweetalige opvoeding.

VII. Discussie

Dit onderzoek komt voort uit een behoefte om enerzijds deelnemers en hun karakteristieken en anderzijds een workshop en haar efficiëntie te indexeren. Als zodanig was dit onderzoek bij aanvang al praktisch van aard, wat de nodige beperkingen met zich meebrengt. Zo is het moeilijk om te bepalen in hoeverre de resultaten van dit onderzoek gegeneraliseerd kunnen worden naar een grotere groep. Zoals is gebleken zijn de deelnemers geen representatieve groep van ouders die hun kinderen tweetalig opvoeden: de deelnemersgroep is bijvoorbeeld vrij hoog opgeleid. Hierdoor zijn de resultaten beperkt tot deze workshop en is het moeilijk in te schatten in hoeverre andere workshops of bijeenkomsten soortgelijke groepen kennen. De deduceerbaarheid van de resultaten van dit onderzoek kent dus beperkingen, het exploratieve karakter zorgt er echter ook voor dat er aantal interessante resultaten naar voren zijn gekomen die wel degelijk buiten dit onderzoek gebruikt kunnen worden.

Verder zijn in dit onderzoek uitspraken gedaan over *algemene* tendenties van deelnemers. Zoals veelvuldig is gebleken, lopen deelnemers erg uiteen in hun scores op de variabelen. Dit brengt met zich mee dat het nog moeilijker wordt om algemene uitspraken te doen over de groep. Daarentegen is het wel een goede indicator van de complexiteit van tweetaligheid. Tweetaligheid en tweetalige opvoeding zijn algemene fenomenen die zich in zeer specifieke situaties voordoen. Geen enkel stel ouders kent dezelfde achtergrond, wat *an sich* een mooie constatering is, maar het tegelijkertijd ook moeilijk maakt om een algemene bijeenkomst te organiseren die aan ieders wensen voldoet. Toch zeggen de resultaten van dit onderzoek wel iets over de algemene tendens binnen deelnemers aan de workshop. Over het algemeen kan gezegd worden dat iedere deelnemer met blijdschap spreekt over het bestaan van de workshop, wat voor de organisatoren een mooie blijk van waardering moge zijn.

De opzet van het onderzoek heeft verder beperkende implicaties gehad op de volledigheid van de vragenlijst. De poging zoveel mogelijk onderwerpen te omvatten bracht de noodzaak met zich mee concepten in zo min mogelijk vragen te meten opdat de vragenlijst niet te groot werd. Dit is redelijk gelukt – in 51 vragen zijn in dit onderzoek de belangrijkste onderwerpen die uit het theoretisch kader en de interviews naar voren kwamen gerepresenteerd. Toch had het opbreken van constructen in meerdere vragen wellicht in een evenwichtiger en meer valide vragenlijst geresulteerd. Bovendien had dit meer ruimte gegeven tot afwisseling van de codering van vragen, wat de validiteit van een vragenlijst verhoogt. Wellicht zou een

onderzoek dat zich meer toespitst op een kleinere hoeveelheid onderwerpen, haar resultaten met meer zekerheid kunnen presenteren. Dit is een afweging die op voorhand door de onderzoeker gemaakt is, en gezien de rijke behandeling van onderwerpen is dit de juiste keus geweest.

Daarnaast kan het zijn dat de formulering van vragen op bepaalde punten tekort heeft geschoten. Zo is gebleken dat ‘native language’ door sommige deelnemers verkeerd is geïnterpreteerd. Dit is waar mogelijk gecorrigeerd, maar laat wel zien dat de formulering van vragen kan hebben geleid tot misleide antwoorden. Ook de grote variatie in antwoorden van deelnemers kan de resultaten negatief hebben beïnvloed. Zo is herhaaldelijk een ANOVA-variant als analyse uitgevoerd. Deze is volgens de literatuur goed bestand tegen overtreding van de normaliteitsaannname, maar op nadere inspectie is gebleken dat meerdere variabelen abnormaal hoge skewness- en kurtosiswaarden vertoonden. Dit kan tot vertekende resultaten hebben geleid.

VIII. Aanbevelingen

Tot slot zullen op basis van de gevonden resultaten en conclusies een aantal aanbevelingen aan de organisatie gedaan worden. Zoals gezegd zijn deze voorzichtig van aard en zijn ze gericht op een verdere verfijning van de inhoud van de workshop, opdat deze meer voldoet aan de wensen van haar deelnemers. Voor Manuela Pinto, Sharon Unsworth en Ivana Brasiliero, de organisatoren van de workshop, kunnen de aanbevelingen als leidraad dienen voor de verdere aanpassing en verbetering van de workshop. Bovendien zijn deze aanbevelingen algemeen toepasbaar op workshops en bijeenkomsten met tweetaligheid als onderwerpen en kunnen ze ter harte genomen worden door alle professionals, leerkrachten en anderen werkzaam in informatievoorziening en voorlichting met betrekking tot tweetalige opvoeding.

1) Geef wetenschappelijke informatie, tips en trucks een centrale rol in de workshop.

De behoefte aan wetenschappelijke informatie en de behoefte aan tips en trucks komen duidelijk naar voren als belangrijke motivaties voor deelname aan de workshop.

Wetenschappelijke justificatie en praktische toepassingen zijn van groot belang voor mensen en verdienen een grote rol in de workshop.

2) Baken de doelgroep goed af.

De meeste deelnemers hebben jonge kinderen en zijn onzeker over de eerste stappen in de tweetalige opvoeding. Door vooraf duidelijk te maken dat de workshop afgestemd is op dit soort ouders, wordt voorkomen dat ouders die niet in deze categorie verrast worden door de inhoud. Ook is het het overwegen waard om een specifieke sectie te wijden aan informatie over meertalige opvoeding in meer dan twee talen, voor de ouders die hier interesse in hebben.

3) Schep duidelijkheid in de verwachtingen.

Deelnemers hebben een behoefte aan duidelijkheid. In sommige gevallen is het niet de taak van de organisatie om een bepaalde methode goed of juist af te keuren, en is het echt zo dat 'elke manier OK is'. Toch hebben deelnemers soms behoefte aan een duidelijker antwoord. In dit geval is het waarschijnlijk dat er sprake is van grote onzekerheid. Door vooraf duidelijk aan te geven dat soms geen duidelijkheid gegeven kan worden, worden deelnemers misschien beter voorbereid.

4) Laat deelnemers achteraf vragen stellen.

Herhaaldelijk werd aangegeven dat er niet genoeg tijd was om vragen te stellen. Omdat de mogelijkheden beperkt zijn wat betreft tijd, is het misschien een optie om deelnemers achteraf via e-mail vragen te laten stellen. Op die manier is er genoeg tijd voor de organisatie om een evenwichtig en beargumenteerd antwoord te geven. Bovendien kan er dan om meer duidelijkheid gevraagd worden bij onzekerheid.

5) Pas de groepsdiscussie aan.

De groepsdiscussie wordt beduidend minder beoordeeld dan de andere onderdelen. Diverse suggesties voor een aanpassing zijn in dit onderzoek behandeld, zoals het vooraf indelen van de groepen op basis van overeenkomende kenmerken (bijvoorbeeld de leeftijd van de kinderen of de talen van opvoeding).

6) Breng ouders met elkaar in contact.

Voor een substantiële groep ouders is het in contact komen met andere ouders een drijvende factor voor deelname aan de workshop. Zij geven echter aan dat de workshop door de compacte samenstelling hier niet volledig in voorziet. Door het opstellen van een online omgeving voor deelnemers van de workshop kunnen ouders online vragen stellen, ervaringen uitwisselen en met elkaar in contact komen.

7) *Licht mensen in over de consequenties van een opvoedstrategie.*

Uit de resultaten is gebleken dat de opvoedstrategie one-language-one-location mogelijk een verhoogde kans op problemen met school en het spreken van beide talen met zich mee kan brengen. Ook in eerdere literatuur zijn hier aanwijzingen voor (zie hoofdstuk III). Uiteraard is de gekozen opvoedstrategie soms gebonden aan omstandigheden. Het kan echter niet schaden zijn om mensen goed in te lichten over de verschillende opvoedstrategieën en welke uitwerkingen deze gedurende de opvoeding kunnen hebben op de taalontwikkeling van een kind. De opvoedstrategieën worden reeds behandeld in de workshop, uit de feedback van deelnemers komt echter naar voren dat de organisatie zich vaak objectief opstelt met betrekking tot dit soort gevoelige onderwerpen. Hoewel dit enerzijds noodzakelijk is om een wetenschappelijke, onbevooroordeelde positie te behouden, blijkt uit dit onderzoek dat deelnemers soms behoefte hebben aan meer duiding omtrent deze onderwerpen.

Literatuurlijst

Baker, C. (2006). *Foundations of bilingualism and bilingual education*. Multilingual Matters: Clevedon.

Bergh, H. van den (z.d.) *Methoden en Technieken voor Communicatiekundig Onderzoek* (Reader, Universiteit Utrecht). Opgehaald op 13 mei 2014, van <http://readers.library.uu.nl/search.php>.

Bilingualism Matters. (z.d.). *What We Do*. Geraadpleegd op 26 januari 2015, op <http://www.bilingualism-matters.ppls.ed.ac.uk/us/what-we-do/>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2001). *Gemengde huwelijken*. Opgehaald op 5 februari 2015, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2001/2001-0847-wm.htm>.

Cunningham-Andersson, U., & Andersson, S. (2004). *Growing up with two languages: A practical guide*. Routledge: London.

European Commission. Directorate General for Education and Culture. (2006). *Europeans and their Languages*. Opgehaald op 12 oktober 2014, van http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf.

Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and reality*. Harvard University Press: Cambridge.

Hamers, J. F., & Blanc, M. H. A. (1989). *Bilingualism and bilinguality*. Cambridge University Press: Cambridge.

Korevaar, M. (2009). *Met mes en vork! Een functioneel-pragmatisch onderzoek naar het gebruik van de receptief meertalige gespreksmodus in Nederlands-Duitse gezinnen met kinderen in de leeftijd tot twaalf jaar* (Masterscriptie Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, Nederland, ongepubliceerd).

Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. *The communication of ideas*, 37, 215-228.

Ronde, S. (2004). *Vervroegd Engels in het Basisonderwijs* (Doctoraalscriptie, Universiteit van Tilburg, Nederland). Opgehaald op 15 januari 2015, van http://europeesplatform.nl/vvto/wp-content/uploads/sites/7/2013/09/Vervroegd_EN_BO_S._Ronde.pdf.

Sorace, A. (2011). *Cognitive advantages in bilingualism: Is there a “bilingual paradox”?* In Valore, P. (ed.). *Multilingualism. Language, Power, and Knowledge*, 335-358. Pisa: Edistudio.

De Taalstudio. (z.d.). *Meertalig.nl – advies, onderzoek en cursussen op het gebied van meertalige opvoeding*. Geraadpleegd op 26 januari 2015, op <http://www.taalstudio.nl/meertalig/index.html>.

Taleb, S. A. (2011). *Happy expat. Onderzoek naar de factoren die invloed hebben op het geluk van de expat vandaag de dag* (Masterthesis, Universiteit Utrecht, Nederland).

Opgehaald op 4 maart 2014, van <http://dspace.library.uu.nl:8080/handle/1874/225161>.

Thije, J. D. ten (2010). Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek. *Internationale Neerlandistiek*, 48(4), 54-62.

Universiteit van Amsterdam. (z.d.). *Werkboek Inferentiële Statistiek (IS)*. Geraadpleegd op 26 januari 2015, op <http://www.mco.edu.fmg.uva.nl/is/werkboek.htm>.

Van Dale middelgroot woordenboek Nederlands. (2009). Utrecht: Van Dale Uitgevers.

Bijlage I – Opzet interview

Introductie

Allereerst bedankt voor uw tijd en deelname aan het interview. Ik schrijf mijn scriptie over de workshop Tweetalig Opvoeden van Manuela Pinto en collega's, waar u ook deel aan heeft genomen. Door middel van deze interviews, hoop ik een beeld te krijgen van de wensen en behoeftes die er bij ouders heersen wat betreft het tweetalig opvoeden van hun kind.

Daarnaast hoop ik inzicht te krijgen in de mate waarin de workshop voldoet aan het tegemoetkomen hierin, en eventuele verbeterpunten te kunnen schetsen. De informatie uit deze interviews zal ik gebruiken voor het formuleren van een algemene vragenlijst, die naar deelnemers van de workshop verstuurd zal worden. Het interview zal ongeveer een half uur duren. Heeft u nog vragen? Laten we dan beginnen.

Algemene informatie

Kunt u mij om te beginnen eens wat vertellen over uw gezinssituatie:

- Afkomst/talen ouders
- Leeftijd, hoeveel kinderen

Opvoeding

Waarom wilde u/jullie uw kinderen tweetalig opvoeden?

Hoe verdeelde u de talen? Met andere woorden, hoe heeft u de tweetalige opvoeding uitgevoerd? (strategie, constantheid daarvan)

Welke problemen zijn jullie tegen gekomen?

Denken jullie dat de talen van invloed waren op de opvoeding? Hoe worden jullie talen gezien door anderen? (perceptie taalstatus)

Workshop

Hoe kwamen jullie bij de workshop? Wanneer hebben jullie deze gevolgd?

Waarom hebben jullie je opgegeven?

Welke hoop/verwachtingen hadden jullie?

Kunt u mij vertellen hoe u de workshop heeft ervaren?

Wat vonden jullie goed aan de workshop?

Wat zou er beter kunnen?

Wat hebben jullie geleerd?

Hebben jullie iets van wat jullie mogelijk hebben geleerd tijdens de workshop, toegepast in de opvoeding?

Willen jullie nog iets toevoegen?

Drietaligheid niet behandeld, wel informatie willen horen.

Bedankt voor de deelname.

Bijlage II: Uitgeschreven interviews

Interview 1

Could you say your names and where you are from?

I'm [...] (31), I'm from China. And I'm [...] (32), I'm from Belgium, the northern part – Flanders. Yes. I speak Dutch.

So you speak Dutch, and you speak?

I speak Mandarin, and also a dialect from the region where I'm from. And our child is 3 months old.

Why did you choose to raise your child bilingually?

That's very obvious, no? It's not that obvious, some people don't think that it's obvious at all. My sister was actually surprised that we did, although I don't understand her reaction. There are actually Chinese people that decided to raise their children monolingually, though they both speak xxx as well. So it's not straightforward, but we do have a motivation I suppose. Yeah I guess it's nice the children can speak the language I speak, our languages. You can also interact with both cultures, I mean both families basically. It would be weird to have a child to speaks only Dutch and goes to China and finds out he can't speak to his other family members. Which by the way will slightly be the case, because he doesn't speak the dialect so his grandparents will still not understand him. But at least his aunts and uncles will. And it's also nice to have two languages, I mean, he's living in the Netherlands, so Dutch makes sense, but it would also be weird to forget the whole background of his mother, and it would also be weird to... yeah, I mean it's nice to speak multiple languages. Why would you not do it if you had the possibility? We have two native speakers of two languages so why not take advantage of that?

I agree. It's true what you said, that many parents are afraid there will be some problems etc... So the main motivation for you was the culture and the family?

I think more family. Is it family, or culture, or is it both? I think both. It comes together. First should be family and then when you learn the language, you learn also culture. It comes all together, you know? There's not really a sharp distinction between culture or family. So it's intertwined? Let's call it intertwined.

Obviously, just three months in, there's not a lot of reaction yet from the baby. But have you encountered any problems so far?

No and I think he is really actually listening to both languages, and he does recognize the difference, as far as I can tell. Yeah. Which sounds weird, but yeah I think he's tapping into both so that's good. Whenever he hears another language, he knows that it's not one of his.

Do you think the languages will influence the way he grows up? For instance, because Chinese has a certain status in the Netherlands?

I don't know, but I heard from friends of mine that their kids, when they go to Dutch school they get picked on, but because they look different. Even though they're half Dutch, the kids pick on them. But it also depends on their kids' character. Kids will always pick on each other, but it's sometimes easier when there is a clear difference. But we'll see. He has to have enough character to survive that. But what would the status be of Chinese in the Netherlands? Except that a lot of Chinese have restaurants there is no clear status of Chinese, no?? But you can go to Chinese schools, to get to know the people like him, so he also will know that there are people in the world just like him. Who speak two languages, who grew up with bicultural families and stuff like that. Well he might feel the difference, but it won't be tied to the language. In principle, he speaks both Dutch and Mandarin, he will just pick the language he needs to speak to the people he needs to talk to. The only problem he'll have in the beginning is that he'll speak Belgian Dutch and not Dutch Dutch. But I suppose after kindergarten that's already lost. He will have it in the beginning and then lose it in no time. It's a social thing where they adapt quite quickly. I don't think the language by itself will be a tremendous influencing factor for the way he's treated or the way he will be standing at least the way he's treated. Perhaps the way he treats others, I don't know.

Alright, so let's change to the workshop. When did you take the workshop?

I was the only one taking it, and I took it last week.

How did you get to this workshop? How did you find out about the existence?

Sharon Unsworth was my roommate for a while. I suppose that through some newsletter from the institute of linguistics I found out about it. I would normally not go to other people than the people of the institute. Not very exciting but that's the way we found out.

So you signed up why exactly?

Because I wanted to make sure we weren't making any obvious mistakes in what we did. I think we're not.

What were your expectations beforehand?

What I was going to hear and what I expected or hoped to hear? I expected some scientifically granted advice and do's and don'ts.

How did you experience the workshop, did it fulfill your needs?

Let me see. It had several steps, I didn't expect to find a whole bunch of different sections to the workshop. I was surprised there was also a discussion section, that also surprised me but that's fine. I didn't expect to get to a definition of what bilingualism was, but apparently that was necessary. I think it was kind of what I expected. Very often the answers they gave was still, well we can't give answers because there's no research on this. More often than I expected it to. I would have to really go back to the workshop and see what exactly. In general I think it was a nice workshop. The people who were there really could ask the questions they wanted to ask. Sometimes I had the feeling that some of the questions were asked by people who wanted to have confirmation of them doing the right thing and the answer that was given was not necessarily based on any research. Was not bad, but that was what struck me.

There was a Russian lady, her question was at some point, should I translate every word they don't understand in a song that I'm singing or a story that I'm reading to them? There the answer, it seemed like she really wanted the child to understand every word she said, and the answer was like it's very good that you try to help your child understand a song, which is not really an answer to the question. The question was should I really have every word explained, and the answer was its good that you help your child try to understand. That's a different question, trying to help your child understand is one thing, but you can have global understanding of a text or really word by word understand.

And I think there was a difference in what the person wanted to know and the answer that was given. There were a few, it's clear that some people come with specific questions and they're not really interpreted in the way they wanted. That surprised me a bit, but that's the only thing that kind of struck me as being not optimal yet. Do you remember the woman? I think she was really afraid of doing the wrong thing, and also afraid because her husband didn't like her speaking Russian and then her children sometimes also objected. So she was very insecure, but its not clear whether she really wanted to push them a lot or just wanted a general thing with the language. The way the questions were interpreted were not necessarily what she had in mind. I think I felt a difference because I had been talking to her for a while in the small group and when it went to the global discussion it was interpreted differently. But that was the only thing.

Would you say the discussion group was more effective for the questions?

It allowed the question to be framed in a different way which was not possible in the bigger group because in a general discussion not everyone has the same view as that lady. So it might be easier if the person who answers the questions in the general section has actually an idea of the background of every single individual. That's a lot to ask, obviously, but if you don't have a general understanding of what the situation is it's not really easy to give an answer. If I remember correctly in our small group there was no, nobody passed by to really listen to what was going on, whereas in most other group Sharon was there or Manuela was there. In our group we didn't discuss the questions at all. I don't even remember what the questions were, we didn't get to it, because we were introducing each other's situations and then people were already saying what should I do in this situation? We didn't get to the questions at all. So the discussion afterwards, I don't know what we would have said about the questions. The questions were just examples, to get the conversation started. Yeah, but there was also supposed to be a link back to it in the general discussion, but we just didn't discuss the questions at all. The linking back to what was said in the group didn't really happen. Apparently the group decided in a tacid way not to treat the questions. But that's fine.

Could you state one or a few points that you would change about the workshop?

The setup worked. The general introduction went well, the discussion in the group also, even if it's just that people want to know about other people's experiences and see how things work. So that worked. Then the final general discussion, there I'm not entirely sure whether it completely worked but to do it better? It's difficult. The last section was less convincing. The rest was fine. Perhaps that also had to do with the fact that there were preset answers to the questions that were based on research. But through the fact that people were allowed to give their opinions or ask extra questions, actually the answers that came from research didn't link anymore to the questions people had. That made having preset answers on a PowerPoint a bit weird. It didn't seem to tie in any more to the discussion. Sometimes I had the impressions the answer was being given anyways even though we hadn't really focused on that anymore. So that was a bit weird. In that sense I think it's really difficult to have a general discussion anyway so I think they did a good job doing it. But that would have been the weaker part of the setup. And it could be that other people disagree with me completely, but that's how I felt. Having it all adding up might have perhaps worked better on other occasions of the workshop but that evening it didn't work really well.

So would you say the workshop was helpful, did you learn something?

Yeah, I heard that I wasn't doing bad stuff, so that's good. I also heard that there are at least in people who are professionally involved with educating children might not always be aware of the

problems or let's say, the characteristics of bilingual education so that they might also have the idea that there is something wrong with the children whereas there's no problem whatsoever, so it's good that we know we might have to fight back when people say things about our child. And some practical tips that came from discussions with for instance Sharon or Manuela said if you have a child that goes to Dutch school don't expect that they will switch right back to mandarin after school because that would make no sense. And pieces of advice like that that are not grounded in any research as far as I know are just practical to have. So I think next to the research foundation it's just nice to have a meeting with parents who raise their children bilingually because it comes with practical tips. This is something that I didn't expect to receive, but it's practical and useful. It's a bonus that comes in nicely.

So to summarize, what you took from it, would be just a feeling of security, that what you are doing is right, and the necessary arguments that make your choice more sure. Is that correct?

Yes, plus the practical tips. Yeah, if the summary about arguments was about us knowing that people might misinterpret blablabla, then I agree with the summary.

Was it easy for you to discuss with both of you the workshop and maybe put something into practice?

Well, he doesn't talk back yet. But we did discuss it. I came home, Siem was asleep, I gave a short summary of what I took from the workshop. There was also a leaflet that they handed out at the workshop that we slowly went through, which made it easier to discuss.

Did you have the feeling that you had enough information without having been there, from your partner?

Yeah, the main information is on the handout. So the leaflet was useful for you? Yeah. Just to go through the main points.

Which kind of strategy did you choose for the bilingual raising?

One parent one language. Just be consistent. We're not using the strategy where I would speak mandarin, because I don't speak it. He's also not going to the kinderdagverblijf yet, so if we would only speak only mandarin to him, he would get no input of dutch, which would be unpractical.

Anything you would like to add?

They could some suggestions for if you want to give your child more than two languages. Yeah that was actually something some parents came with. There was this speech therapist, which was being confronted with mainly trilingual children rather than bilingual children. So we hoped she would also say something about that. What I got from what we're basically doing now, Mandarin and Dutch but among ourselves we speak English, from the workshop I got that he won't pick up on the English, but it was not being explained what we could do to make him pick up on English, except maybe interact with him in English, but then how would you distribute your time? What kind of strategy would you need to do that?

Also, I have two native languages, it's very difficult to give two languages, cause I'm the only input he gets. Maybe it would be practical if he could speak both languages, because my parents don't speak Mandarin but the local dialect. I know it's very difficult but it would be practical if he could do those two plus Dutch, so how would we do that?

For mandarin at least we have another person with mandarin in the house. So in principle mandarin is fine, but for the other to pass, how do you do that? So that's a difficult one. So that was not being treated at the workshop, and at least some people were interested in that topic. But of course, if you have two persons speaking native languages then the obvious option is to choose bilingual and not trilingual. Apparently in some schools there are children being raised trilingual. It is possible, but what would the consequences be, and how should we deal with that? That was something that was not treated in the workshop.

Thank you for your time!

Interview 2

U was op de workshop van 5 februari. Kunt u mij vertellen over uw thuissituatie, welke taal spreken u en uw man en kinderen?

Ik ben Italiaans, dus ik heb vanaf de geboort Italiaans gesproken met hen, en mijn man is Nederlands. Voor de rest hebben ze een paar keer een Italiaanse oppas gehad, maar alleen op vakantie met mij spreken ze Italiaans.

Hoeveel kinderen heeft u?

Twee meisjes, van 7 en 5 ½.

Dus u heeft beiden uw eigen taal gesproken? (one parent one language)

Ja, en als we samen zijn is het een beetje een mix want mijn man spreekt italiaans. Ik praat italiaans aan tafel bijvoorbeeld, en hij antwoord dan in het nederlands en daardoor is het wel een beetje moeilijk voor de kinderen om tegen mij italiaans te praten want ze horen meer nederlands.

Waarom heeft u voor een tweetalige opvoeding gekozen?

Het is voor mij geen keuze maar vanzelfsprekend. Je hebt een kind en je praat je eigen taal, dus. Voor mijn ideeën en cultuur is er geen ander vertrekpunt dan je eigen taal spreken. Het was vanzelfsprekend dat het goed is je eigen taal te spreken. Ik krijg hier in Nederland vaak vragen waarom heb je dat gekozen? En dan denk ik voor mij opleiding en cultuur en alles automatisch dat het een goed ding is. Pas daarna, toen ze naar school gingen, besepte ik dat dat ook een nadeel kan zijn op het moment dat de kinderen worden geevalueerd en gemeten op taalvaardigheid op dingen die voor mij niet essentieel bij een taal leren horen zoals het vocabulair, de hoeveelheid woorden of vanuit een eentalig perspectief gemeten zeg maar. Dus als zij een paar woorden minder dan de Nederlandse kinderen kennis dan wordt gedacht dat dat komt doordat ze Italiaans spreken terwijl dat er voor mij bijna niks mee te maken heeft, behalve dat het vocabulair van de talen misschien minder is, maar je moet ook kijken welke woorden gevraagd worden. Bijvoorbeeld, soms zijn het woorden die niets zeggen over de totale woordenschat van een kind want ze mijden woorden die bij een normale Nederlandse familie horen. Mijn kinderen kennen bijvoorbeeld ook meer woorden voor fruit dan de nederlandse kinderen, maar dat wordt niet gevraagd omdat ze alleen op appel peer en banaan worden getest. Dus ik was echt op zoek naar een wetenschappelijke invalshoek op het moment dat ze naar school gingen, want daarvoor was het voor mij duidelijk dat het goed was voor ze om twee talen te leren.

Het grootste probleem dat u nu tegenkomt is dus dat ze op school worden beoordeeld op woordenschat?

Ja en niet alleen de woordenschat, maar dat is een van de elementen die een rol spelen. Niet alleen dat, ook dat de juffen niet weten wat echt taalontwikkeling inhoudt, dus zij lezen dingen die normaal zijn voor een eentalig kind maar niet voor tweetalige kinderen, bijvoorbeeld twee systemen mixen of twee grammatica soms of heel veel woorden uit een andere taal gebruiken. Ze zien het vaak als een probleem, terwijl het voor mij vanzelfsprekend is als normale manier om een taal te leren. Ook om 1 taal te leren, bijvoorbeeld een nederlander die automatisch woorden uit het engels mengt omdat ie dat vaak hoort op tv. Dat dit soort dingen snel als afwijking worden gezien vond ik merkwaardig, dus ik dacht ik ga kijken waarom dat zo is en of misschien hebben ze gelijk, ik weet niet haha, maar ik

dacht van niet maar ik ga wel meer een wetenschappelijk perspectief bekijken dan alleen maar mijn eigen ideeën of gevoelens daarover.

En de kinderen zelf? Hebben ze er problemen mee, of zijn er problemen van hun uit? Dat ze de taal niet willen spreken, de ene meer dan de andere?

Nee maar bij ons heeft dat nooit een rol gespeeld omdat mijn man nederlands is dus ze spreken meteen meer nederlands dan italiaans. Je bedoelt dat ze italiaans niet willen spreken? Dat gebeurt af en toe, als ze niet getraind zijn, als ze bijvoorbeeld de hele dag of een week lang alleen maar nederlands hebben gesproken op school en met opa en oma dan is het voor hen moeilijk om te switchen omdat zij dan minder woordenschat hebben in het italiaans dus er is meer moeite om dan die taal te spreken. Dat merk je vooral als ze naar school gaan omdat die taal wordt veel, je bereikt een ander niveau, meer academisch. Het hangt af van het karakter van een kind ook, wat hij belangrijk vindt. Ik zie veel verschillen tussen de twee kinderen, daarom vond ik het ook interessant een wetenschappelijke invalshoek te hebben, vooral ook om te weten wat de trucjes zijn die je kan gebruiken om kinderen te stimuleren en om die problemen met school ofzo.

Hoe wist u van de workshop?

De newsletter van de UU. Want ik promoveer op de UU, dus ik krijg die.

En u was dus voornamelijk op zoek naar die wetenschappelijke onderbouwing van bepaalde vraagstukken waar u mee zat?

Ja. Maar ook praktische tips, hoe je moet omgaan met de nederlandse omgeving. Om te voorkomen dat de kinderen dat als een probleem zien, want het viel me op dat ik tijdens gesprekken met de juf, mijn jongste kind is heel open en praat heel veel, was ook heel vroeg met praten, en zij is heel, zij heeft een snelle manier van denken. De eerste kind heeft meer een ding van nadenken, een filosofische instelling, taalgericht in de trant van even nadenken wat een woord echt betekent. Terwijl het eerste kind spreekt vlot, het gaat heel vlot, en ze kan ook snel switchen van taal. En ze praat heel veel, ook in het nederlands, met veel woorden enzo. Dus de juf zei: 'Oh Sara is echt geweldig, zij schijnt echt geen probleem te hebben met die tweetaligheid.' En ik dacht: waarom een probleem? Jij hebt een probleem met tweetaligheid, niet het kind. Dat viel me dus op, omdat ik dacht zij hebben zelfs geen idee dat die tweetaligheid is misschien wel een stimulering om die ene taal, de eerste taal, nog beter te kunnen, want je bent gestimuleerd om meer concepten, dingen te vertalen in het Nederlands die je in het Italiaans hebt geleerd. Dat leidt volgens mij tot dat je ook in nederlands een breder vocabulair krijgt uiteindelijk. En terwijl het is het idee van veel mensen of de

juffen of weet ik niet, maar het idee dat ik veel hoor is taal is, er zijn een bepaald aantal plekken voor woorden, of bepaald aantal woorden die dingen beschrijven en die woorden moet je twee keer zoveel ruimte in je hoofd hebben om in allebei talen net zoveel woorden te leren.

Dat viel me op, wat mist denk ik is echt een goede opleiding, vooral bij leerkrachten, wat taal is en hoe taal werkt, los van taligheid. Dat is wat ik dacht. Vooral met die Citotoest, op een gestandaardiseerde manier meten, is voor sommige dingen goed, maar voor andere dingen niet, want dan ja, nog een keer standaardvragen zijn niet vragen die bij ieder kind passen. Ik vraag me af hoe een gestandaardiseerde toets taalvaardigheid kan meten, terwijl dat veel meer in context is te zien. Daarom vond ik een bredere wetenschappelijke invalshoek interessant, ook al ging de workshop niet zo veel over tweetaligheid in een schoolomgeving maar meer in een thuisomgeving denk ik.

U had iets meer gewild?

Ik vond de workshop op zich heel goed, want als je helemaal niks zei, inderdaad uit een context komt waar tweetaligheid als vertrekpunt als slecht wordt gezien, is de workshop heel goed. Maar dat had ik al, ik was al verder. Maar misschien bij een andere workshop, of meer gericht. Ik ben ook bij een workshop voor leerkrachten geweest, die had een totaal andere opbouw, omdat het inderdaad een ander doel had. Bij deze was prima, alleen inderdaad ook meer dieps in hoe ouders kunnen bemiddelen met de leerkracht, en er waren volgens mij ook veel mensen die kinderen bij de interntonale school hebben en dat is weer een andere situatie dan kinderen die bij een gewone openbare school zitten. Internationale scholen zijn per definitie, ze hebben zelf een double language systeem en dat soort dingen.

Dus om de hoop en verwachtingen te schetsen, u had vooral praktische tips en wetenschappelijke onderbouwing gewenst?

Ja

Hoe heeft u de workshp ervaren?

Heel interessant, op de goede maat, het aantal mensen was het niet te groot, dus ik kon ook met andere mensen praten en ervaringen uitwisselen.

De indeling, in algemeen – groepsdiscussie – algemene discussie?

Vond ik ook goed.

Had u iets van vragen, en zijn die goed beantwoord?

Ja, ook. Ik was totaal met de wetenschapper mee, met het idee bijvoorbeeld dat iedereen toch zijn eigen evenwicht moet vinden in twee talen opvoeden, dat daarin geen vaste regels zijn. Volgens mij de enige regel is laat je kind niet denken dat een andere taal leren slecht is of de ideologische of laat je kind niet denken dat je taal en cultuur minderwaardig zijn, dat is het belangrijkste, de rest is wat je wil. Het is echt een klus om je kind in twee talen op te voeden, dus ik snap ook dat er mensen zijn die dat niet willen of kunnen. En vooral laat de omgeving niet denken dat het een nadeel, cognitief gezien voor de cognitieve ontwikkeling is, dat is het belangrijkste boodschap denk ik. Van dat soort workshops.

En dat punt is goed overgekomen?

Ja denk ik wel. Niet als een soort stelling, maar het hoeft geen politieke stelling te zijn. Maar het is wel duidelijk dat wat gezegd was, alleen maar cognitief gezien en psychologisch gezien niet slecht is een kind tweetalig op te voeden.

Wat vond u het beste onderdeel van de workshop?

Ik vond alles goed, want het was ook met elkaar. Ik weet niet meer, was het eerste deel algemeen? Met stellingen zoals inderdaad, dat het niet slecht is je kind tweetalig op te voeden, de tweede keer was meer over school, ik weet niet meer precies hoe het was ingedeeld.

[uitleg indeling]

Ja, ik vond alles goed. Ik zou niet weten...

Wat zou er beter kunnen?

In de workshop zelf? Of iets eromheen. In de workshop zou ik het niet weten, ik vond het goed zoals het was. Zou leuk zijn om een soort digitale forum of zoiets vanuit die workshop op te bouwen waar mensen kunnen blijven vragen stellen en van ervaringen wisselen, maar misschien bestaat die al, weet ik niet, tot nu toe niet kunnen vinden.

Dus het onderlinge contact vond u leuk?

Ja precies, het is wel leuk als je dan in contact kan blijven met de deelnemers en de onderzoekers.

Als je dan een vraag hebt dat je die kan stellen?

Ja precies, maar ook een soort forum of netwerk, misschien bestaat die al, ik heb op twitter een account en zoek op dat soort dingen maar ik heb tot nu toe niks gevonden. Zou leuk zijn een network

te hebben met mensen ook in andere landen. Angezien het idee is dat onderzoekers kennis overdragen denk ik aan misschien ook bereik je zo het publiek, journalisten of leraren, maar dat is misschien een beetje te vergezocht.

Dat om de workshop heen, er ook een online gedeelte is waar mensen vragen kunnen stellen en ervaringen uit kunnen wisselen? Waar leerkrachten ook toegang tot hebben?

Ja, een soort open platform, social media van tweetalig opvoeden. Er bestaat al op FB de tweetalig ... van Emmanuele le Pichon, die doet onderzoek ook in Utrecht. Maar een fb pagina is ook niet... ideaal als middel. Beter een forum, maar misschien bestaat die al.

Wat heeft u geleerd van de workshop, wat u eventueel heeft toegepast?

Dat bijvoorbeeld , meer bevestiging van dingen die ik al wist, maar ook dat... ik wist al, had al iets gelezen over tweetaligheid, bijvoorbeeld dat kinderen, ik vond het ook goed geformuleerd dat kinderen die tweetalig opgroeien een grotere metalinguïstische capaciteit hebben. Het verschilt denk ik ook per kind, maar ik merk wel dat mijn oudste kind bijvoorbeeld veel meer over woorden nadenkt op een manier die kritisch is. Maar ik zou ook niet weten of dat van tweetaligheid komt, maar die metalinguïstic awareness vond ik wel een mooie term. Dat was trouwens niet zo veel uitgelegd, waarom die kinderen... het was een lijst van voordelen voor tweetalig zijn en dat was ook in de handout weergegeven. Ik weet niet meer wat op de lijst stond, wat je inderdaad aan voordelen hebt aan tweetaligheid in je werk, sociale contacten etc., en grotere metalinguïstic awareness, maar tijdens de workshop was niet uitgelegd wat dat precies is, misschien was dat iets te abstract of technish, maar je kan dat misschien ook wel nog uitleggen. Op een niet-facultatieve manier, manier die iedereen kan begrijpen. Bijvoorbeeld, ik zou het ook leuk vinden als bij de workshop voorbeelden komen van concrete situaties zoals op school of in familie enzo, en dat kunnen de deelnemers ook bijdragen. Er was een voorbeeld van Sharon Unsworth, die zei mijn kind heeft van aapje monkeytje gemaakt, je kan meer van die soort voorbeeldjes noemen die laten zien hoe kinderen dat doen. Vooral voor leerkrachten om te laten zien kijk, het is niet dat het kind de grammatica niet kent, het is normaal dat je zo doet. Of voorbeelden van de andere stelling dat de meerderheid van de wereldpopulatie tweetalig is, dat wist ik ook niet, dat was ook interessant. Ze zeiden het is niet niet normaal tweetalig te zijn, het is juist normaal, en je kan dan voorbeelden geven, ook van het verleden van creoolse talen of voorbeelden in dagelijks leven waarbij bepaalde groep mensen bepaalde dialect met veel woorden uit bepaalde streek komen ofzo, dus je kan het... maar misschien is de workshop te kort daarvoor.

Je laat ook zien dat metalinguistic awareness is niet iets de belangrijkste voor wetenschapper, het is belangrijk voor iedereen iedere dag. Dus dat je kan bedenken misschien het woord dat ie gebruikt is misschien niet echt het goede woord voor hier, en dat je denkt, dat je meer kritisch denkt over hoe je praat. Vooral in een perspectief van een multiculturele ding, want ik merk vaak dat je automatisch woorden gebruikt die niet correct zijn en niet, die ook discrimineren, dat je automatisch een bepaalde beschrijving gebruikt voor een bepaalde bevolkingsgroep en je beseft niet eens dat dat geladen is met negatieve betekenis. Dat merk ik wel want ik corrigeer mijn kinderen voortdurend op dat soort dingen terwijl als je je taal spreekt is het een automatische koppeling naar dat woord, ds je beseft niet meer, en als het uit een andere taal komt, komt het vaak harder over. Dat merk je in de media overal, weinig besef van professionals, journalisten of, weet je.

Is er nog iets dat u concreet heeft toegepast in de opvoeding, dat u heeft meegenomen uit de workshop? Iets van de tips of trucs?

Dat het niet heel belangrijk is altijd consistent te zijn, dat je niet als een soort ... tegen je kinderen moet zeggen... dat je niet per se de hele tijd 1 taal moet spreken. En dat de kinderen dat toch ook als het op dat moment niet makkelijk is in die taal te spreken, heel makkelijk dan weer oppikken als ze weer op vakantie zijn en dat soort dingen.

U gaf aan dat u problemen had met leerkrachten, om begrip te krijgen voor tweetaligheid. Heeft u het idee dat u nu meer kennis heeft om daar mee om te gaan?

Nee, het lost niets op, want ze willen niets weten. Ze hebben geen problemen op school, dus ik laat het zo staan. Want ik merk als ik echt, ik ben niet professional op dat gebied, ik ben geen linguïst, als ik ga en zeg ja ik ga jullie uitleggen hoe het werkt, ik heb een boek meegenomen een keer en heb nooit meer daar wat van gehoord, ze moeten het zelf willen. Op het moment dat mijn kinderen echt problemen krijgen op school door die tweetaligheid, dan zou ik of van school veranderen, ofzo. Maar ik heb het van veel vrienden gehoord dat het niet werkt, als ze niet willen horen, dan horen ze niet. Hoe wetenschappelijk je ook overneemt, ik heb een boek van wetenschap meegenomen, dus ik heb niet gezegd kijk ik weet meer dan jullie, dus nee het hangt heel veel van de school af. Sommige scholen zijn beter daarin en andere niet.

Misschien ook iets voor dat forum op bepaalde scholen uit te wisselen waar het beter gaat?

Ja, zeker.

Bedankt voor alle informatie, wilt u nog iets toevoegen? Nee, bedankt.

Interview 3

Could you tell me something about your situation at home?

Two children, a boy aged 6 and girl 9. Husband and I both from Croatia, we speak Croatian. We speak mostly English, but also Dutch- we have done some Dutch courses, so we can speak Dutch, but not as our mother tongue and with some difficulties. The children at home speak Croatian. Raised only in Croatian, but when they started going to school Dutch had its input. I sometimes do see that they speak Dutch to each other.

With your children, you speak Croatian?

Mostly. Sometimes they come back from school and start talking in Dutch, then if I ask questions specific to some school topic then I at least have to repeat it in both languages. But mostly Croatian. And read both. In the beginning only Croatian, we read every day, I was convinced it's important to their vocabulary to read to them in Croatian too. But then I realized that their Dutch vocabulary was maybe too small, so I started reading Dutch books, especially for my older child who has more problems as it goes usually. So I started reading to them in Dutch, which was also a lesson for me. So now she reads herself almost always Dutch, sometimes Croatian. The boy reads almost always Dutch.

Was there any Dutch input before school?

They both went to daycare, so they heard Dutch there, and also from grandparents. Also lot of school holidays in Croatia.

So your strategy was to speak Croatian only at the house?

Yeah, but not always. If somebody came by who speaks Dutch, obviously we would speak Dutch. But mostly it was Croatian at home, and Dutch from the surroundings.

Have you encountered any problems during the raising?

At the start of kleuterklas they get tested by logopedist in school, so I was called and told that your daughter cannot put Dutch related words after each other. So I got nervous, and called them again, but they told me not to worry, it will fall in place, normal for bilingual children, will have no problems later, these first steps are usually the hardest. Then they had the Citotoets, and she scored on language not sufficient. I was surprised, because the teacher would always say she is great. I'm not sure if the questions were right, but she did score insufficient on the test, it was very stressful for me

and also for her. She was aware she was speaking less than other children, it had an impact on her emotional state, so it resulted in that she got really shy. Our son was more influenced by Dutch than our daughter. She also taught him some things, and he got more input than her. For him it was much easier. But he also has a different character. When asked something he would just say it in Croatian, and they wouldn't understand, but he wouldn't care. So the situation wasn't really the same. But it was stressful. Their way of testing is not really fitting for bilingual children. But you have to live with that. And it gets much easier. I'm really proud of them. They might not be on the same level as other children, but it will come.

So it's mostly the knowledge of the language?

Yeah, but I am a bit worried how they will do in the Citotoets. She is now old enough to realize what the problem is and how to solve it. At an earlier stage the kids understand there is a problem, but they don't know what to do about it or how to help.

Do they talk back to you in Croatian?

Daughter almost always, to her it doesn't matter. My son talks both, it depends on the topic and situation. My daughter is more constant in one language, for her speaking Croatian is the same as Dutch. For him it's more difficult to speak in Croatian. He has a slight preference for Dutch.

As far as the Croatian language is concerned, has there been any influence by how other people see Croatian language and culture?

In school, our daughter would tell her father not to speak the language at the school. Sometimes children make remarks, that they speak something they don't understand, sometimes slightly with a negative color in it. But I don't think they really care. At home we never gave attention to the differences, it's just not a topic. They just take it as normal.

How did you find out about the workshop?

From another mother in school, who knows Manuela Pinto.

Why did you sign up?

I was curious. I do encounter occasionally some difficulties, I wanted to hear how others deal with it and experience it, is it normal. If people have some ideas about solutions. Also scientifically I was interested, but it wasn't discussed that much, but that's maybe normal, so maybe my expectations was partly correct. We did discuss a lot how others experience it, but not a lot about the science. This

is also a personal interest, my job is concerned with how children develop mentally. But it's not a topic the workshop is supposed to cover.

You were hoping for more scientific information?

Yes, it was mostly for a general audience. Because it was at a university, I was hoping for more scientific information. The other level of the presentation. Maybe for a different audience. The PowerPoint presentation at the start was a small part of the workshop. For me it would be interesting to make this more, like three quarters of the workshop. This would also be useful for teachers. In our school many were also interested in the workshop. For them it's also interesting to hear a bit more about how it works.

[...voorbeeld nare ervaring, leraar zei aan het begin van het jaar dat er geen probleem was, maar toen scoorde ze laag op de Citotoets. Leraar zei ze is heel slim, heel gedreven, maar ze heeft gewoon 'pech' omdat ze tweetalig is. Daarom zou het handig zijn om daar ook concrete informatie over te geven, hoe je daar als ouder om mee kunt gaan...]

Your hopes and expectations: share your experiences, and get some scientific information?

Yes, and I expected more parents with older children, who would be in the same position as I am.

Your experience was positive?

Yes. It was very comfortable atmosphere, and the organizers were approachable.

How did you like the setup introduction-group discussion-general discussion?

Im not a fan of the group discussion. I see the advantages, but it really depends how you end up. If I were organizing such a workshop, these discussions in the group, I would either make a setup myself based on a short questionnaire so you know who is with who, or structured so that there are clear items that should be discussed. Because I was sitting and nothing was really happening until Manuela came and then she gave the form a bit. It was just talking a bit, not really finding a common interest. I would give it more structure. The rest was fine, the presentation was interesting and informative, I would prefer to see that part more extensive, and the last part was fine, interesting also. Actually more interesting than discussing in groups.

Would it help to have one person guiding this group?

Yes, or make a list with questions. There was one, but it didn't really work.

What did you think was the best thing of the workshop?

I liked that I heard some facts. I also liked that I actually saw many more people with the same questions and worries. Also, I always heard that you really always have to speak that language if you want to raise your child bilingually. And that never felt right, so I didn't do it. So I was really happy when I heard just do what you feel comfortable with, the rules also change all the time. It was very good to hear, some support of your own feelings.

What was the least good part of the workshop?

This group discussion, it felt like a waste of time.

What would you improve or change on the workshop?

I would give it more scientific input, extend this presentation and support it with more research or examples. I know the waiting list is long, so maybe group people by age of children, so these people would have more common problems and experiences. Group the people beforehand, make a balanced mix.

Did you learn something? Were you able to transfer this in the raising?

Yes, I learned that there are so many people in the world that are bilingual. And that it has some impact on dementia. A lot of the things I knew already, but it feels comfortable to hear it again.

Were you able to transfer anything in your own situation?

Nothing that I changed, but it helped me feel more comfortable doing certain things the way I do them.

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Welcome and thank you for participating in this research.

The following questionnaire will evaluate your experience of the workshop 'Growing Up Bilingual', organized by Utrecht University, Sharon Unsworth, Ivana Brasiliero and Manuela Pinto. Additionally, we would like to collect some personal data of you and your family. Of course, all data collected will be completely anonymous and will not be shared with any third parties. The goal of this research is to evaluate and possibly improve the workshop, as well as to find new insights on parents choosing to raise their children bilingually, and their hopes and needs in search of practical, scientific and social aid.

This questionnaire is meant for parents who participated in the workshop. Please discuss your answers and fill it in together.

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

First we would like to know about the composition and language background of your household. Please answer the following questions concerning you and your children.

1. Let's start with partner 1. What is your gender?

- Male
- Female

2. And what is your age?

3. What is the highest degree or level of education you have completed?

- High school (MAVO/HAVO/VWO/similar)
- Trade/technical/vocational training (MBO)
- Higher Education (HBO)
- University (WO)
- Other:

4. What is your nationality?

5. What is/are your native language(s)?

(If you were raised in multiple languages, please name all these languages)

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

6. In addition, which other languages do you use on a regular basis? (more than one answer may apply)

- Dutch
- English
- German
- French
- Italian
- Spanish
- Portuguese
- Arabic
- Turkish
- Mandarin
- Russian
- Other:

7. What is the main reason you are living in the Netherlands?

- I am from the Netherlands
- I came here because of better job opportunities
- I am an expat: I came here because my job required it
- I fell in love and chose to live here
- I am a refugee: I have fled or had to leave my home country and came here
- I am of a post-colonial generation: me or my parents came from previous colonies
- Other:

8. On to partner 2. What is your gender?

(if there is only 1 parent in the household, please skip questions 8-14)

- Male
- Female

9. What is your age?

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

10. What is the highest degree or level of education you have completed?

- High school (MAVO/HAVO/VWO/similar)
- Trade/technical/vocational training (MBO)
- Higher Education (HBO)
- University (WO)
- Other:

11. What is your nationality?

12. What is/are your native language(s)?

(If you were raised in multiple languages, please name all these languages)

13. In addition, which other languages do you use on a regular basis? (more than one answer may apply)

- Dutch
- English
- German
- French
- Italian
- Spanish
- Portuguese
- Arabic
- Turkish
- Mandarin
- Russian
- Other:

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

14. What is the main reason you are living in the Netherlands?

- I am from the Netherlands
- I came here because of better job opportunities
- I am an expat: I came here because my job required it
- I fell in love and chose to live here
- I am a refugee: I have fled or had to leave my home country and came here
- I am of a post-colonial generation: me or my parents came from previous colonies
- Other:

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

You and your children

15. How many children do you have?

16. How old are your children?

17. In what languages are you raising your children? (more than one answer may apply)

- Dutch
- English
- German
- French
- Italian
- Spanish
- Portuguese
- Arabic
- Turkish
- Mandarin
- Russian
- Other:

18. Which strategy did you use when raising your children in multiple languages, prior to attending the workshop?

- We both spoke our own native language
- We chose to speak a certain language at a certain location
- We didn't have a specific strategy
- Other:

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Motivation

People have different motivations to raise their children in multiple languages. Please read the following statements carefully, and score them on a scale of 1 to 7, where 1 means 'I completely disagree' and 7 means 'I completely agree'.

We have chosen to raise our children bilingually because...

19. It is important for us to be able to speak to them in our own native language

We completely disagree

We completely agree

20. It is important to us that our children will be able to communicate with our family and friends from both countries/cultures

We completely disagree

We completely agree

21. We want them to have knowledge of our different cultures and backgrounds

We completely disagree

We completely agree

22. We think it will benefit them at a later stage

We completely disagree

We completely agree

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Problems and difficulties

Please read the following statements carefully, and score them on a scale of 1 to 7, where 1 means 'We have had no experience with this' and 7 means 'We have experienced this to a great extent'.

23. Members of our social circle (friends, family, other children's parents) have uttered disbelief or have disagreed with us raising our children in multiple languages

We have had no experience with this

We have experienced this to a great extent

24. We have had problems with our children's teachers or the school system with regard to our children being bilingual

We have had no experience with this

We have experienced this to a great extent

25. We have noticed that our children have some difficulties with speaking both languages

We have had no experience with this

We have experienced this to a great extent

26. We have noticed that one or more of our children refuse to talk in either one of the languages

We have had no experience with this

We have experienced this to a great extent

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Workshop motivation

Please read the following statements, and indicate whether or not they were a motivation for you to attend the workshop on a scale of 1 to 7, where 1 means 'This was not a motivation for us at all' and 7 means 'This was a main motivation for us'.

We attended the workshop because...

27. We had doubts about whether we were doing things right, or if we were making any obvious mistakes

This was not a
motivation for us at
all

This was a main
motivation for us

28. We were hoping to receive some scientific information concerning bilingualism

This was not a
motivation for us at
all

This was a main
motivation for us

29. We were hoping to learn tips and tricks to apply to the upbringing of our bilingual children

This was not a
motivation for us at
all

This was a main
motivation for us

30. We were hoping to meet other parents who also chose to raise their children bilingually, so we could exchange experiences, discuss problems and connect with like-minded people

This was not a
motivation for us at
all

This was a main
motivation for us

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Workshop evaluation #1

The workshop consisted of the following components:

- General Presentation
- Group Discussion
- General Discussion

Please rate these components on a scale of 1 to 7, where 1 means 'Not useful at all' and 7 means 'Very useful'.

31. What did you think of the general presentation?

Not useful at all

Very useful

32. What did you think of the group discussion?

Not useful at all

Very useful

33. What did you think of the general discussion?

Not useful at all

Very useful

34. Could you please explain your evaluations?

35. Was there enough time to ask questions or discuss problems you may have encountered?

36. Were you satisfied with the answers given to the questions asked?

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Workshop evaluation #2

Please score the following statements on a scale of 1 to 7, where 1 means 'Not true at all' and 7 means 'Completely true'.

37. Any doubts or concerns we had about the bilingual raising of our children were taken away during the workshop

Not true at all

Completely true

38. We received plenty of scientific information and justification concerning bilingualism

Not true at all

Completely true

39. We learned enough tips and tricks to apply to the upbringing of our bilingual children

Not true at all

Completely true

40. We met other parents who also chose to raise their children bilingually, and were able to exchange experiences, discuss problems and connect with them

Not true at all

Completely true

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Workshop evaluation #3: long term effects

At the end of the workshop, every participant received a handout with all the valuable information discussed during the workshop. Please read the following statements, and indicate to what extent the handout fulfilled your needs on a scale of 1 to 7, where 1 means 'Not at all' and 7 means 'Completely'.

41. The handout summarized the contents of the workshop adequately

Not at all

Completely

42. The handout was helpful to share the knowledge and insights I gained during the workshop with my partner, friends and/or family

Not at all

Completely

After the workshop, you may have discussed your experience with your partner or others around you. Please indicate whether you were able to discuss the following topics with your partner on a scale of 1 to 7, where 1 means 'I was easily able to discuss this', and 7 means 'It was very hard to discuss this'.

If you and your partner both attended the workshop, please indicate whether you were able to share these topics with others around you.

43. Scientific insights and myths

I was easily able to
discuss this

It was very hard to
discuss this

44. Tips and tricks for bilingual raising

I was easily able to
discuss this

It was very hard to
discuss this

45. Experiences of others and answers to the asked questions

I was easily able to
discuss this

It was very hard to
discuss this

Workshop Evaluation - Growing Up Bilingual

Workshop evaluation #4: Workshop influence and parent contact

46. After following the workshop, we made substantial changes to the strategy we were using to raise our children bilingually

Not true at all

Completely true

47. Since attending the workshop, we feel more confident and certain that we are doing the right thing

Not true at all

Completely true

48. After the workshop, we have encountered new problems in raising our children bilingually

Not true at all

Completely true

49. Have you kept in touch with any of the parents you met during the workshop?

No contact at all

Intensive contact

50. We are very curious what the nature of this contact is. Could you please explain how you stayed in touch with any of the other parents? Is it on a friendly basis? Do you still exchange experiences and help each other out?

51. This concludes our evaluation. Thank you for participating in the evaluation questionnaire. Would you like to add anything else?

Thank you so much!

Bijlage IV: Tabellen

Soort opleiding	Aantal	Percentage
Higher Education	18	25 %
University	47	65.3 %
Other (PhD)	7	9.7 %
Totaal	72	100 %

Tabel 5.1: Opleidingsniveau deelnemers

Nationaliteit	Aantal
Nederlands	32
Duits	8
Amerikaans	5
Peruaans	3
Brits	3
Argentijns	2
Nieuw-Zeelands	2
Spaans	2
Braziliaans	1
Canadees	1
Tsjechisch	1
Fins	1
Portugees	1
Australisch	1
Noors	1
Turks	1
Argentijns/Frans	2
Nederlands/Mexicaans	1

Zweeds/Brits	1
Nederlands/Colombiaans	1
Totaal	72

Tabel 5.2: Nationaliteit deelnemers

Aantal moedertalen	Aantal	Percentage
Een moedertaal	63	87.5 %
Twee moedertalen	7	9.7%
Drie moedertalen	2	2.8 %

Tabel 5.3: Aantal moedertalen deelnemers

Taal	Aantal
Nederlands	29
Engels (USA/UK)	16
Spaans	12
Duits	9
Afrikaans	2
Vietnamees	2
Portugees	2
Tsjechisch	1
Perzisch	1
Fins	1
Zweeds	1
Servisch	1
Kroatisch	1
Noors (Nynorsk)	1
Noors (Bokmal)	1
Italiaans	1

Turks	1
-------	---

Tabel 5.4: Talen deelnemers

Woonreden	Aantal	Percentage
I am an expat: I came here because my job required it	5	6.9 %
I am from the Netherlands	28	38.8 %
I came here because of better job opportunities	13	18.1 %
I fell in love and chose to live here	21	29.2 %
Other	5	6.9 %
Totaal	72	100 %

Tabel 5.5: Woonreden deelnemers

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
Aantal kinderen	1.42	0.60	1	3
Leeftijd kinderen	3.16	3.00	0.50	18
In hoeveel talen worden ze opgevoed?	2.22	0.48	2	4

Tabel 5.6: Kinderen

Opvoedstrategie	Aantal	Percentage
One-person-one-language	28	77.8 %
One-language-one-location	5	13.9 %
We didn't have a specific strategy	0	0 %
Other	3	8.3%

Tabel 5.7: Opvoedstrategie

Motivatie tweetalige opvoeding	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
In je eigen taal met je kinderen kunnen praten	6.64	0.64	5	7
Het kind moet met familie en vrienden uit beide landen kunnen praten	6.83	0.45	5	7

Het kind moet kennis van beide landen/culturen hebben	6.69	0.67	4	7
Gepercipieerde voordelen op latere leeftijd	6.44	1.18	1	7

Tabel 5.8: Motivatie tweetalige opvoeding

Probleem	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Minimum	Maximum
Onenigheid vanuit de sociale omgeving	2.06	1.66	1	7
Problemen met school	2.03	2.02	1	7
Moeilijkheden met het spreken van beide talen	2.31	1.80	1	7
Kind weigert een van de talen te spreken	1.78	1.42	1	6

Tabel 5.9: Problemen in de tweetalige opvoeding

Probleem	Toets opvoedstrategie	Significantie
Onenigheid vanuit de sociale omgeving	Kruskal-Wallis' chikwadraat=5.29	p=0.07
Problemen met school	One-way ANOVA, F(2,33)=9.52	p<0.01
Moeilijkheden met het spreken van beide talen	Welch=7.17	p=0.05
Kind weigert een van de talen te spreken	Kruskal-Wallis' chikwadraat=6.45	p<0.05

Tabel 5.10: Toets opvoedstrategie per probleem

Tukey post-hoc problemen in de opvoeding per opvoedstrategie			
MD= Mean Difference			
Problemen met school	OPOL M=1.61, sd=1.60	LOLO M=5.00, sd=2.35	Other M=1.00, sd=0.00
OPOL	X	MD=-3.93, p<0.01	MD=0.61, p=0.82

LOLO	X	X	MD=4.00, p<0.01
Other	X	X	X

Tabel 5.11: Tukey post-hoc problemen in de opvoeding per opvoedstrategie

Kind weigert een van de talen te spreken	Gemiddelde	Standaarddeviatie
OPOL	1.64	1.31
LOLO	3.00	1.87
Other	1.00	0.00

Tabel 5.12: Gemiddelden voor 'Kind weigert een van de talen te spreken' per opvoedstrategie

Motivatie deelname workshop	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Twijfels over of we het wel goed doen of fouten maken	36	3.50	2.25
Behoeftte aan wetenschappelijke informatie	36	5.61	1.79
Behoeftte aan tips en trucks	36	6.36	0.93
Behoeftte andere ouders te ontmoeten	36	4.19	1.94

Tabel 5.13: Motivatie deelname workshop

Bonferroni post-hoc motivatie workshop				
MD= Mean Difference				
Motivatie tot deelname workshop	Twijfels	Wetenschappelijke informatie	Tips en trucks	Andere ouders ontmoeten
Twijfels	X	MD=-2.11, p<0.01	MD=-2.861, p<0.01	MD=-0.69, p=0.81
Wetenschappelijke	X	X	MD=-0.75, p=0.06	MD=1.42, p<0.01

informatie				
Tips en trucks	X	X	X	MD=2.17, p<0.01
Andere ouders ontmoeten	X	X	X	X

Tabel 5.14: Post-hoc toets Motivatie deelname workshop

Evaluatie onderdelen	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Algemene presentatie	34	5.94	1.01
Groepsdiscussie	34	4.35	1.87
Algemene discussie	34	5.18	1.34

Tabel 5.15: Evaluatie onderdelen

Evaluatie motivaties	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Twijfels weggenomen	33	5.67	1.47
Genoeg wetenschappelijke informatie	33	5.36	1.43
Genoeg tips en trucks	33	4.58	1.56
Andere ouders ontmoet	33	4.30	1.94

Tabel 5.16: Evaluatie motivaties

Bonferroni post-hoc evaluatie motivaties				
MD= Mean Difference				
Motivatie tot deelname workshop	Twijfels weggenomen	Genoeg wetenschappelijke informatie	Genoeg tips en trucks	Andere ouders ontmoet
Twijfels weggenomen	X	MD=0.30, p=1.00	MD=1.09, p<0.05	MD=1.36, p<0.05

Genoeg wetenschappelijke informatie	X	X	MD=0.79, p=0.29	MD=1.06, p<0.08
Genoeg tips en trucks	X	X	X	MD=0.27, sd=1.00
Andere ouders ontmoet	X	X	X	X

Tabel 5.17: Post-hoc toets evaluatie motivaties

Evaluatie hand-out	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
De hand-out gaf een goede samenvatting van de workshop	32	4.91	0.96
De hand-out hielp mij de inzichten en kennis die ik tijdens de workshop vergaarde, te delen met mijn partner/vrienden/familie	33	4.64	1.19

Tabel 5.18: Evaluatie van de hand-out

Was het makkelijk de volgende onderwerpen met anderen te bespreken?	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Wetenschappelijke inzichten	34	4.94	1.79
Tips en trucks voor tweetalige opvoeding	34	4.88	2.00
Ervaringen van anderen en antwoorden op vragen	34	4.94	1.76

Tabel 5.19: Evaluatie van het gemak van het bespreken van de inhoud van de workshop

Lange-termijneffecten	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Veranderingen in opvoedstrategie	34	2.56	2.18
Zelfverzekerder in de opvoeding	34	5.68	1.45
Tegenkomen van nieuwe problemen	34	2.26	1.88

Tabel 5.20: Lange-termijneffecten

Contact met andere ouders	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
---------------------------	---	------------	-------------------

Bent u in contact gebleven met ouders die u tijdens de workshop ontmoeten heeft?	34	1.38	1.33
--	----	------	------

Tabel 5.21: Contact met andere ouders

Bijlage V: Tekst uitnodiging

Dear all,

I send you this e-mail because you have attended our workshop on bilingualism and bilingual children last year. My name is Lukas Blom, and I am writing my final thesis as part of my Master's in Intercultural Communication. My research focuses on the evaluation and possible improvement of the workshop, as well as finding new insights on parents choosing to raise their children bilingually, and their hopes and needs in search of practical, scientific and social aid.

As part of my research, I have put together a questionnaire which will help me gain these insights. I would kindly ask you if you would like to fill in my questionnaire by following this link: <https://nl.surveymonkey.com/s/VN8YKXR>. It shouldn't take you more than 10 minutes, and of course all collected data will be completely anonymised and will not be shared with any third parties. If you have any questions you would like to ask me, or if you are interested in receiving a copy of my finalized research, please feel free to contact me by e-mail at lukas.blom@gmail.com.

Please be advised, this questionnaire is only meant for actual parents that participated in the workshop. If you participated out of personal, professional or otherwise relevant reasons, but are not raising children in multiple languages, please refrain from filling in the questionnaire.

I would really appreciate it if you could find some time to fill in the questionnaire for me.

Thank you very much and kind regards,

Lukas Blom

Bijlage VI - Geschreven feedback

Could you please explain your evaluations?

- General discussion voelde een beetje gehaasd. De groepsdiscussie kwam langzaam op gang.
- Algemene presentatie was nuttig. Misschien is het handig om in kleine groepen te starten met een ijsbreker (door bijvoorbeeld bepaalde mythes/benaderingen te bespreken en hier door de workshop heen op terug te komen).
- Te veel uit ervaring gesproken, te weinig wetenschappelijke onderzoeken.
- Grootste hulp was het horen dat ‘minority’ taalsprekers zich vaak schamen om hun taal en public te spreken. Dit hielp deze persoon zich beter te voelen met dochter en public te praten. De leidster had veel kennis over het onderzoeksveld taalverwerving.
- Kreeg soms het gevoel dat we geen specifieke tips kregen. Kreeg steeds te horen dat elke manier een goede manier is, dat was wat vaag.
- Algemene presentatie was inzichtvol en vol nodige feiten. Groepsdiscussie was niet erg belangrijk
- Sommige dingen waren interessant maar niet praktisch, ik had graag meer tips gekregen.
- In de groepsdiscussie was het niet helemaal duidelijk wat de bedoeling was. Andere groepsleden begonnen dan iets te bespreken wat niet relevant was. De algemene presentatie was heel informatief en de algemene discussie bracht real life problemen en oplossingen die we zouden kunnen toepassen zodra onze dochter op de juiste leeftijd is.
- Zinvol in dat onze gedachten bevestigd werden over tweetalige opvoeding. Niet zinvol in dat we niets nieuwsgeleerd hebben.
- Ik vond de workshop erg handig en ben hier dankbaar voor!
- Nieuwe manier om een kind tweetalig op te voeden die ik niet eerder heb gehoord. Groepsdiscussie was fijn om de ervaringen van andere ouders te horen en over echte uitdagingen te praten. Voor de algemene discussie vond ik de groep iets te groot en veel herhaling van de groepsdiscussie – geen nieuwe inzichten.
- Ik had meer wetenschappelijke presentatie verwacht maar de inhoud was alsnog interessant. Ik had graag meer willen leren, maar door de groepsdiscussie was dat niet mogelijk. Verschillende deelnemers hadden verschillende situaties met andere leeftijd

kinderen en daardoor zaten ze met andere issues. In de gegeven tijd was het onmogelijk om een zinnige discussie te hebben en van elkaar te leren.

- Het hangt er erg vanaf met wie je in de groep komt.
- De meeste deelnemers hadden al kinderen en kenden andere gezinnen die hun kinderen tweetalig opvoeden. Er was meer behoefte aan wetenschappelijke informatie dan aan het ontmoeten van andere ouders. Algemene presentatie en groepsdiscussie hadden langer mogen zijn/meer de diepte in mogen gaan.
- Ik vond de geboden informatie erg nuttig.
- We gingen vooral voor de informatie/tips. Alle ouders hebben verschillende ideeën waar we het niet per se mee eens zijn. Dus ook al was de discussie interessant en bracht het interessante vragen naar voren, was het niet de reden dat wij deelnamen.
- De workshop was erg toegespitst op Spaanse migranten in Amerika en niet echt op gemixte ouders in een van de twee landen.

Was there enough time to ask questions or discuss problems you may have encountered?

- Iets te kort.
- In de groepsdiscussie, toen we de introductie hadden gehad, waren de discussies prachtig. Had hier graag meer tijd gewild, aangezien iedereen iets te zeggen heeft. De voorgestelde onderwerpen waren goede richtlijnen om een gesprek te starten.
- Ik denk dat het had geholpen om wat meer tijd voor de discussies te hebben en wat meer case studies zou ook goed zijn geweest.
- Er was niet echt genoeg tijd. Maar veel mensen kwamen met dingen waar ik me wel goed bij voelde.
- Het was fijn dat je achteraf met het panel kon discussieren.
- Ik had tijdens de groepsdiscussie liever meer Q&A gehad met de groep en wetenschappers.
- Zeker niet! Het zou fijn zijn geweest om een vol uur voor vragen te hebben, aangezien er zoveel scenario's/mensen zijn.
- Een mogelijkheid om een keer per kwartaal af te spreken zou fijn zijn.

Were you satisfied with the answers given to the questions asked?

- Soms zeiden ze te vaak dat elke methode OK is. En soms kreeg ik geen nuttig antwoord.

- Veel mensen waren bezorgd over of ze wel het ‘goede’ of ‘slechte’ ding deden. Misschien zou meer nadruk hierop in het begin en gaandeweg hun angsten meer wegnemen. Verder: overwegend ja.

We are very curious what the nature of this contact is. [...]

- De workshop was iets te kort en oppervlakkig (dit bedoel ik niet negatief, er was gewoon geen tijd om mensen te leren kennen) om relaties te verwezenlijken. Misschien zou het fijn zijn om een website te hebben, of een uitwisseling van gegevens, stad, leeftijd kinderen en talen – het is vaak makkelijker om contact te hebben met mensen in jouw gebied.
- Ja, we zijn vrienden geworden en spreken regelmatig af voor activiteiten samen met onze baby’s.
- Dit was een onderdeel dat ik wat achterstallig vond. De tijd was niet adequaat. Ik kreeg het gevoel dat iedereen blij was in het bijzijn van experts te zijn, dat dat een beacon of hope was voor de meeste, en dat iedereen zijn best deed om zijn vragen/issues beantwoord te krijgen. Dat leek de grootste focus voor de meeste mensen en de interactie met andere ouders werd zo naar achter geschoven. Als er meer tijd was geweest, had ik graag andere ouders ontmoet en contactgegevens uitgewisseld. Het is maar een suggestie 😊
- Op een vriendelijke basis. Het andere stel zit in precies dezelfde situatie. Ze wonen dichtbij, hebben een kind van dezelfde leeftijd en dezelfde taalsituatie.
- LinkedIn, we hadden toevallig hetzelfde beroep.

This concludes our evaluation. Would you like to add anything else?

- Ik heb hier erg van genoten. Het is een leuke plek om andere ouders te ontmoeten die hun kinderen tweetalig opvoeden. Het is misschien interessant om een follow-up meeting te hebben gebaseerd op de leeftijd van kinderen.
- Misschien meer frequente workshops? Jullie zijn top!
- Ik zou interesse hebben in een follow-up.
- De workshop was meer gericht op tweetalige opvoeding. Ik zou interesse hebben in een workshop met meer focus op meertalige opvoeding, omdat we ons kind in 3 talen opvoeden. Hier is minder informatie over dan over tweetalige opvoeding. En ook al

kan je de meeste methodes van tweetaligheid toepassen, is het niet hetzelfde en zijn we andere problemen tegengekomen dan tweetalige gezinnen.